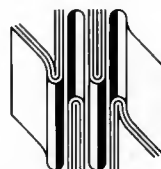

90-378

beleidsontwikkeling
openbare
bibliotheken

JEUGD TE BOEK

*Een overzicht van onderzoek naar leesgedrag,
vrijtijdsbesteding en bibliotheekgebruik
door jongeren*

Boekmanstichting - Bibliotheek

Herengracht 415 - 1017 BP Amsterdam
telefoon ~~24 37 36~~ / ~~24 37 37~~ / ~~24 37 38~~ / 24 37 39

De uitleentermijn bedraagt een maand. Mits tijdig
aangevraagd is verlenging met een maand moge-
lijk, tenzij de publikatie inmiddels is besproken.

De uitleentermijn is verstreken op:

28 APR. 1993

29 SEP. 1993

11 JULI 1994

15 AUG. 1994

mtg-

23-06-94

20/11/03

024:024.6:027.4:028.009.7:028.02:3-053.2:3-053.6:379.P23:379.8.091.2
(0:31)(048.P)

90-378

JEUGD TE BOEK

Boekmanstichting-Bibliotheek
Herengracht 415 - 1017 BP Amsterdam
Tel. 243739

■ beleidsontwikkeling
openbare
bibliotheken

JEUGD TE BOEK

*Een overzicht van onderzoek naar leesgedrag,
vrijtijdsbesteding en bibliotheekgebruik
door jongeren*

Mariëtte van der Burg

.....
CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Uitgave en distributie:

Nederlands Bibliotheek en Lektuur Centrum
Postbus 93054
2509 AB Den Haag

Distributie in België: VBC, Antwerpen en Infodok, Leuven

.....
© 1989
Nederlands Bibliotheek en Lektuur Centrum,
The Hague, The Netherlands

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vee-
veelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand,
of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elek-
tronisch, mechanisch, door fotocopieën, opnamen, of enig andere
manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de
uitgever.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced,
stored in a retrieval system of any nature, or transmitted, in any
form or by any means, electronic, mechanical, photocopying,
recording or otherwise, without the prior written permission of the
publisher.

ISBN 90 6252 071 5
NUGI 602

INHOUDSOPGAVE

1 Inleiding	7
2 Verantwoording van het onderzoek	8
3 Vrije tijd, media-gebruik en de invloed van de televisie	11
3.1 Vrijetijdsbesteding	11
3.1.1 De 6- tot 12-jarige jeugd	11
3.1.2 De 12- tot 19-jarige jeugd	14
3.2 De invloed van de televisie	17
3.2.1 Invloed op de leesvaardigheid	17
3.2.2 Invloed op de leesvoorkeur	18
3.2.2 Invloed op de leestijd	18
3.3 De functies van de media	20
3.4 Samenvatting	21
4 Leesgedrag	22
4.1 Leesfrequentie	22
4.2 Sociaal-demografische kenmerken van lezers	23
4.3 Leesmotivatie	23
4.4 Leesvoorkeur	26
4.5 Samenvatting	28
5 Bibliotheekgebruik	29
5.1 Sociaal-demografische kenmerken van bibliotheekgebruikers	29
5.2 Lidmaatschap en bezoekfrequentie vanaf 1970	31
5.3 Bibliotheekgebruik	33
5.4 Niet-gebruikers	34
5.5 Oordeel over de dienstverlening	35
5.6 Samenvatting	37
6 Literatuurlijst	38

Bijlagen:

- Bijlage 1. Absolute aantallen kinderen en bibliotheekleden
- Bijlage 2. Bezoekfrequentie
- Bijlage 3. Tijdsbesteding aan verschillende media

1 Inleiding

Voor u ligt een verslag van een literatuuronderzoek naar het bibliotheekgebruik, het leesgedrag en de vrijetijdsbesteding van kinderen. Dit literatuuronderzoek is onderdeel van een empirisch onderzoek naar het bibliotheekgebruik door kinderen, waarvan het doel als volgt omschreven is:

- het verbeteren van de dienstverlening;
- het behouden c.q. verhogen van het aantal jeugdleden.

Inzicht in de wijze waarop de jeugd gebruik maakt van de bibliotheek, in hun wensen en verwachtingen ten aanzien van de bibliotheek, en hun oordeel over de dienstverlening, maakt het mogelijk beleidsmatige activiteiten te ontplooiën ter verbetering van de dienstverlening. Tevens wordt het houvast bij de inschatting van het effect van sociaal-demografische ontwikkelingen en culturele veranderingen op het aantal jeugdleden en de wijze van bibliotheekgebruik groter.

De jeugd maakt, zowel absoluut als relatief gezien, de grootste groep van het totaal aantal bibliotheekleden uit. Van alle bibliotheekleden is 53 % een jeugdlid. Van alle kinderen in Nederland is 63 % lid van de openbare bibliotheek; van de volwassenen is 18 % lid.

Het percentage jeugdleden is het laatste decennium ongeveer gelijk gebleven, zelfs heel licht gestegen. De grootste stijging van het aantal jeugdleden deed zich voor in de 10 jaar nadat het openbare bibliotheekwerk met de invoering van de Wet op het openbare bibliotheekwerk meer middelen kreeg toegewezen. Met deze wet werd bovendien het lidmaatschap voor jongeren gratis. Deze veranderingen komen duidelijk tot uitdrukking in het percentage kinderen dat lid is van de openbare bibliotheek. Was in 1970 een minderheid van de jeugd lid van de bibliotheek (17 %), in 1980 was de meerderheid van alle kinderen lid (58 %).

In deze 20 jaar waarin het bibliotheekwerk aanzienlijk gegroeid is, is er echter nauwelijks onderzoek gedaan naar het bibliotheekgebruik door kinderen. Vergeleken met de volwassenen, waar veel vaker en veel uitgebreider onderzoek naar is verricht, komt de jeugd er maar karig af.

Op lokaal niveau is wel een aantal gebruikersonderzoeken verricht, op landelijk niveau echter nauwelijks. Reden voor het NBLC om een dergelijk onderzoek te starten. Dit literatuuronderzoek is daar een eerste deel van.

In het literatuuronderzoek is geïnventariseerd wat er uit onderzoek inmiddels bekend is over het bibliotheekgebruik door kinderen. Aangezien het bibliotheekgebruik niet los gezien kan worden van de vrijetijdsbesteding van kinderen, het media-gebruik en het leesgedrag van kinderen, en de ontwikkelingen die zich hierin hebben voorgedaan, komen deze aspecten eveneens aanbod. De verschillende onderdelen zijn als volgt in het verslag terug te vinden. In hoofdstuk 3 wordt verslag gedaan van de vrijetijdsbesteding van kinderen, en de plaats van het lezen daarin. Daarna volgt een hoofdstuk over het leesgedrag van kinderen: hoe vaak lezen kinderen, wat lezen ze, waarom lezen ze enz. In hoofdstuk 5 volgt tenslotte het bibliotheekgebruik door kinderen. De verantwoording voor het onderzoek is in hoofdstuk 2 te vinden.

2 Verantwoording

Bij het zoeken naar relevante literatuur is een aantal selectiecriteria gebruikt. Gezocht is naar empirisch onderzoek dat:

- betrekking heeft op de Nederlandse situatie
- van redelijk recente datum is (na 1970)
- waarin een redelijk grote, representatieve steekproef werd onderzocht

Omdat er nogal wat verschillen kunnen bestaan tussen jongeren van verschillende landen wat betreft vrijetijdsbesteding, leesgedrag en bibliotheekgebruik, is er voor gekozen bij voorkeur onderzoeksresultaten te behandelen die betrekking hebben op Nederlandse jongeren. Een tweede reden voor dit criterium is gelegen in het feit, dat het aantal onderzoeksverslagen anders te groot zou zijn om in redelijk korte tijd het literatuuronderzoek uit te kunnen voeren. In een aantal gevallen is afgeweken van dit criterium. Waar geen enkele informatie voorhanden was betreffende de Nederlandse jeugd, is er soms voor gekozen onderzoeksresultaten te gebruiken uit het buitenland.

Het tweede criterium komt voort uit het besef, dat zich in de vrijetijdsbesteding, leesgedrag en bibliotheekgebruik door kinderen de laatste decennia grote veranderingen hebben voorgedaan. Wil de gevonden informatie van nut zijn voor inzicht in het bibliotheekgebruik van jongeren van nu, dan moet deze informatie redelijk recent zijn. Het derde criterium, dat van de representativiteit van de steekproef, geldt de generaliseerbaarheid en de betrouwbaarheid van de gegevens. Waar geen enkele informatie aanwezig was die aan alle drie de criteria voldeed, is soms ook onderzoek gebruikt dat alleen aan de eerste twee criteria voldoet. Dit is met name het geval bij het laatste hoofdstuk, waar het bibliotheekgebruik door kinderen wordt beschreven. Waar onderzoeksresultaten worden weergegeven, die niet representatief zijn, wordt dit steeds vermeld. De waarde van dit soort onderzoek is slechts indicatief.

Zoals wel duidelijk zal zijn, zijn de drie selectiecriteria niet absoluut gehanteerd; ze hebben meer als leidraad gediend dan als absolute voorwaarde.

De literatuur is gezocht in de vakbibliotheek van het NBLC, en bij de dienst Boek en Jeugd van het NBLC, die een eigen documentatie heeft. Daarbij is gebruik gemaakt van een reeds in 1984 opgestelde literatuurlijst over empirisch onderzoek naar het lezen van kinderen. Tevens is gezocht in de universiteitsbibliotheek van Tilburg, op de afdeling literatuursociologie. Daarnaast is gebruik gemaakt van de sneeuwbal methode; in de literatuurlijsten van de gevonden literatuur is verder gezocht naar relevante literatuur.

In dit verslag worden resultaten uit de volgende onderzoeken gebruikt:

- Leesgedrag en Bibliotheeklidmaatschap 12- à 20-jarigen. Bureau Lagendijk, in opdracht van het NBLC. Apeldoorn: bureau Lagendijk, 1976.
Een onderzoek naar leesgedrag en bibliotheeklidmaatschap, waarin een representatieve steekproef van 645 jongeren in de leeftijd van 12 tot 20 jaar werd onderzocht.

- Jeugd en Boek 1974: een onderzoek t.b.v de Stichting Speurwerk betreffende het Boek te Amsterdam. Nederlands Centrum voor Marketing Analyses en Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek bv.
Hierin werd een steekproef van 500 jongeren van 9 tot 24 jaar onderzocht, waarvan 336 kinderen tussen de 9 en de 17 jaar oud. De resultaten betreffende de subgroepen, ingedeeld naar leeftijd en geslacht, worden "redelijk representatief" genoemd.
- Nationaal Onderzoek Jongerenbladen, 1980, 1983, 1985 en 1987.
Analyse van de Nederlandse jongerenmarkt. Onderzoek naar leesgewoonten, activiteiten, bezigheden, koop-/bezitspatronen en -wensen. Mondelinge enquête's afgenomen aan een representatieve steekproef van 2519 kinderen in de leeftijd van 6 tot en met 19 jaar.
- Tellegen-van Delft, Saskia. Waarom zou je lezen, 1987. Baschwitz-instituut, Amsterdam.
Een onderzoek naar leesmotivatie, op basis van schriftelijke enquête's, afgenomen aan 1615 leerlingen van de vierde en zesde klassen van het lager onderwijs en van de tweede klas van het voortgezet onderwijs (ongeveer tussen de 9 en 14 jaar). Over de mate van representativiteit van de gevonden resultaten worden geen uitspraken gedaan.
- Jeugd en massamedia, Intomart BV Hilversum, afdeling Kijk- en Luisteronderzoek 1974. Een onderzoek naar kijk- en luistergedrag van kinderen, waarin ook enkele vragen over vrijetijdsbesteding en leesgedrag werden gesteld; een representatieve steekproef van 877 jongeren in de leeftijd van 6 tot en met 12 jaar werd onderzocht.
- Tijdsbestedingsonderzoek (TBO-onderzoek) van het Sociaal Cultureel Planbureau. Een grootschalig onderzoek naar de tijdsbesteding van Nederlanders, op basis van enquête's en dagboeken. Respondenten houden in een dagboek per kwartier bij waaraan ze hun tijd besteedden. Het tijdsbestedingsonderzoek is een registratie-onderzoek dat in principe om de 5 jaar wordt gehouden, o.a. om veranderingen in de tijdsbesteding van Nederlanders te kunnen registreren. In de jaren 1975, 1980 en 1985 is er reeds een tijdsbestedingsonderzoek verricht. In dit rapport worden met name resultaten van het meest recente TBO onderzoek, dat van 1985, gebruikt. Van de totale steekproef in dit onderzoek waren 877 kinderen tussen de 6 en 13 jaar oud.
In de rapportage van het TBO onderzoek wordt meestal niet gerapporteerd voor verschillende leeftijdsgroepen.
Het TBO onderzoek is in een aantal secundaire analyses gebruikt, waarbij meestal wel gerapporteerd wordt per leeftijdscategorie.
In de volgende onderzoeksverslagen werd gebruik gemaakt van de gegevens van het TBO-onderzoek:
  - Beentjes, H.H. en van der Voort, T.H.A. "Televisie en het lezen van de jeugd", 1987.
Een overzichtsartikel waarin verschillende onderzoeken naar de rol van de televisie op andere vormen van vrijetijdsbesteding, in het bijzonder op lezen, besproken worden.
  - Lil, J.E. van, Vooys, M.W., en van der Voort, T.H.A. :
"Het verband tussen televisie kijken en vrijetijdsbesteding: een dwarsdoorsnede studie", 1988.
Een steekproef van 834 kinderen tussen de 6 en de 16 jaar.

- Van woord naar beeld, SCP, 1988.
De gegevens van het Tijdsbestedingsonderzoek van 1975, 1980 en 1985 werden met elkaar vergeleken voor een analyse van de invloed van de televisie op het lezen.
- Bethlehem, J. Zo nu en dan hangt er een fijne sfeer, 1984.
In dit onderzoek werden 1253 eerste en tweede klas LBO en MAVO (12 - 14-jarigen) leerlingen geënquêteerd. Het betreft hier een niet-representatieve steekproef.
- Kinderen en massamedia, M. Hooft e.a., 1980. Een niet-representatieve steekproef van 818 leerlingen tussen de 10 en de 12 jaar.
- Bibliotheekonderzoek 1978, Baarnse Openbare Bibliotheek.
Het betreft hier lokaal gebruikersonderzoek, waarin o.a. 70 kinderen tussen de 15 en 18 jaar zijn ondervraagd. De gegevens van dit onderzoek zijn niet te generaliseren.
- Voldoet de Bibliotheek Apeldoorn aan de behoefte van de jeugd tot en met 17 jaar, 1978. Eveneens een lokaal gebruikersonderzoek, onder 1700 jongeren van 0 tot 19 jaar.

3 Vrije tijd, media-gebruik, en de invloed van de televisie

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de vrijetijdsbesteding van de Nederlandse jeugd. Het gaat daarbij vooral om de vraag, hoe belangrijk de plaats is, die het lezen in het gehele scala van vrijetijdsbestedingen inneemt.

De opvatting over wat vrije tijd is, is niet in elk onderzoek dezelfde. Meestal wordt onder vrije tijd verstaan, die tijd, die geheel naar eigen wil besteed kan worden. Daarbij telt dan niet de tijd, die nodig is voor de eerste levensbehoeften als slapen en eten. Ook van "lezen" is niet altijd duidelijk, of alleen gevraagd is naar het lezen in de vrije tijd, als hobby, of dat ook het lezen op school, in opdracht er onder valt. Het onderscheid daartussen wordt niet altijd expliciet gemaakt, waardoor onderlinge vergelijking van de resultaten niet altijd mogelijk is.

Daarna wordt een paragraaf besteed aan de vraag, in hoeverre de vrijetijdsbesteding, en met name het lezen, veranderd is met de opkomst van de televisie. In hoeverre wordt de vaak gehoorde opvatting, dat kinderen onder invloed van de televisie minder zijn gaan lezen, door onderzoek bevestigd?

Een andere interessante vraag in dit verband is die naar de plaats van het boek binnen de andere media. Welke functies kunnen het boek, de televisie en andere media voor kinderen hebben? Op deze vraag wordt in paragraaf 3.3. getracht een antwoord te geven.

3.1 Vrijetijdsbesteding

Waar besteed de Nederlandse jeugd haar vrije tijd aan, en hoeveel van deze tijd wordt aan het lezen besteed? Om deze vraag te beantwoorden, worden de resultaten van een drietal onderzoeken gepresenteerd.

Analoog aan de rapporteringswijze van deze onderzoeken wordt de jeugd bij beantwoording van deze vraag in twee leeftijdsgroepen onderverdeeld: de 6- tot 12-jarigen en de 12- tot 19-jarigen.

3.1.1 De 6- tot 12-jarige jeugd

In het onderzoek van "Jeugd en Massamedia" uit 1974 werd aan 877 6- tot 12-jarigen gevraagd welke vormen van vrijetijdsbesteding ze vaak beoefenen. Er werd expliciet gevraagd naar reële vrije tijd: "tijd waarin je dingen kunt doen die je zelf leuk vindt."

De vraag luidde: "Wat zijn jouw hobby's en liefhebberijen?" De antwoordcategorieën stonden niet vast, kinderen konden dus zelf, spontaan, een hobby noemen. Het meest genoemd werden:

- spelen	77 %	van de kinderen
- t.v. kijken	55 %	" " "
- sporten	47 %	" " "
- tekenen	47 %	" " "
- lezen	40 %	" " "
- radio luist.	37 %	" " "

Meisjes noemden het lezen veel vaker dan jongens: 55 % van de meisjes versus 38 % van de jongens zei lezen als hobby te hebben.

Eenzelfde soort vraag werd in het onderzoek van "Jeugd en Boek" gesteld aan 9- tot 17-jarigen. Hen werden zeventien

vrijetijdsbestedingen voorgelegd met de vraag hoe graag ze deze beoefenden. Respondenten

moesten bij iedere vrijetijdsbesteding kiezen tussen:

- doet niet/nooit
- doet gewoonlijk 't liefst
- doet gewoonlijk 't minst graag.

In de antwoordcategorie "doet gewoonlijk het liefst" vielen, voor de groep 9- tot 12-jarigen de volgende activiteiten:

	totaal 9-12	meisjes 9-12	jongens 9-12
- boeken lezen	57 %	65 %	49 %
- t.v. kijken	53 %	48 %	59 %
- buiten spelen	50 %	52 %	47 %
- sporten	46 %	41 %	51 %
- knutselen	37 %	37 %	38 %
- binnen spelen	22 %	24 %	19 %
- er op uit trekken	22 %	18 %	26 %
- platen draaien	21 %	25 %	17 %
- naar radio luist.	20 %	23 %	18 %
- naar sport kijken	19 %	11 %	29 %
- tijdschriften lezen	17 %	12 %	23 %
- met anderen praten op straat	13 %	13 %	13 %
- op bezoek gaan/ontv.	10 %	14 %	5 %
- de stad ingaan	10 %	10 %	10 %
- de krant lezen	7 %	5 %	9 %
- uitgaan	5 %	5 %	5 %

Het lezen van boeken staat volgens deze onderzoeksgegevens uit 1974 op de eerste plaats, direct gevolgd door televisiekijken en buiten spelen. Het lezen van boeken blijkt ook bij deze leeftijdsgroep bij meisjes favoriet dan bij jongens, terwijl het lezen van een tijdschrift bij jongens weer favoriet is.

Door jongens wordt vaker televisie gekeken, vaker gesport, vaker erop uit getrokken, en naar sportwedstrijden gekeken. De bezigheden van meisjes vinden vaker binnenshuis plaats. Vaker genoemd door meisjes worden: binnen spelen, platen draaien en naar de radio luisteren.

De meest recente gegevens over vrijetijdsbesteding zijn te vinden in het "Nationaal Onderzoek Jongerenbladen" (1987). Respondenten werd gevraagd van 35 vrijetijdsbestedingen aan te geven of ze deze in hun vrije tijd beoefenen of niet. De frequentie waarmee jongeren deze activiteiten beoefenen werd niet gerapporteerd. De meest genoemde vrijetijdsbestedingen zijn de volgende.

	totaal 6-12	meisjes 6-12	jongens 6-12
- strips lezen	87 %	83 %	91 %
- tijdschriften lezen	66 %	67 %	64 %
- boeken lezen	95 %	96 %	93 %
- tekenen	91 %	93 %	88 %
- knutselen	62 %	55 %	69 %
- boetseren/knippen	70 %	77 %	63 %
- sporten	75 %	77 %	73 %
- gezelschapsspel. doen	90 %	90 %	90 %
- vrienden ontmoeten	94 %	96 %	92 %
- familie bezoeken	95 %	95 %	94 %
- cassettes draaien	75 %	77 %	73 %
- platen draaien	44 %	46 %	41 %

Deze gegevens zijn vanwege de verschillende vraagstelling niet met de voorgaande gegevens te vergelijken. Bovendien is hier "naar de televisie kijken" niet als antwoordcategorie opgenomen, zodat informatie hierover ontbreekt.

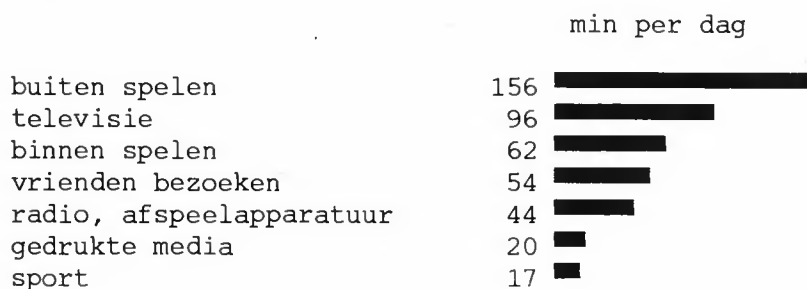
In grote lijnen zijn de resultaten echter hetzelfde. Lezen blijkt ook in 1987 nog steeds een van de meest voorkomende vrijetijdsbestedingen te zijn. Bijna alle kinderen van 6 tot 12 jaar lezen wel eens een boek.

Meer meisjes dan jongens lezen boeken en tijdschriften en meer jongens dan meisjes lezen stripboeken. Andere verschillen tussen de meisjes en jongens van 6 tot 12 jaar bestaan daaruit, dat door meisjes vaker tekenen, knippen en boetseren genoemd wordt, en door jongetjes vaker knutselen.

Behalve deze onderzoeken die zich in de wijze van vraagstelling vooral richten op de populariteit van verschillende vormen van vrijetijdsbesteding, is er in Nederland geen onderzoek gedaan naar de exacte tijd die kinderen van 6 tot 12 jaar aan deze activiteiten besteden. Het gegeven, dat bijna alle kinderen (95 %) weleens een boek lezen en dat lezen het meest als favoriete vrijetijdsbesteding wordt genoemd, zegt namelijk nog niets over de tijd die eraan besteed wordt en of lezen ook wat tijd betreft de belangrijkste vrijetijdsbesteding is.

Bij gebrek aan Nederlandse gegevens worden hier de resultaten van een Duits onderzoek gegeven (Schmidbauer en Löhr, 1985. bron: Beentjes en van der Voort, 1987) waarin wel de preciese tijd die kinderen aan de verschillende vrijetijdsbestedingen besteden, werd gemeten. Deze cijfers zijn als volgt. (zie Figuur 1)

Figuur 1. Gemiddelde tijdsbesteding aan verschillende soorten vrijetijdsactiviteiten door kinderen van 6 tot 12 jaar in minuten per dag.

In totaal hebben, volgens dit onderzoek, kinderen in deze leeftijdsklasse gemiddeld zeven-en-een-half uur vrije tijd per dag. Dit geeft een indicatie over de betrouwbaarheid van de resultaten. Het is namelijk bekend, dat de exacte tijd die aan verschillende activiteiten wordt besteed, door respondenten wordt overschat. Het totaal aantal uren dat op een dag besteed wordt, komt dan soms boven de 24 uur uit. Een totaal aantal vrijetijdsuren van zeven-en-een-half lijkt voor deze leeftijdsgroep een reëel resultaat. Een probleem van deze Duitse onderzoekresultaten ligt in het feit, dat niet duidelijk is in hoeverre deze gegevens ook voor Nederlandse kinderen gelden. Het enige vergelijkingsmateriaal is te vinden in het NOJ rapport van 1987, waarin jongeren gevraagd werd aan te geven, hoeveel minuten ze per dag naar de televisie kijken. De resultaten hiervan ontlopen de Duitse resultaten nauwelijks. Het Duitse onderzoek vermeld 96 minuten televisie kijken, het NOJ-onderzoek komt ook op een gemiddelde van 96 minuten, namelijk 102 minuten voor de jongens en 90 minuten voor de meisjes.

Uit deze gegevens blijkt, dat kinderen in deze leeftijdsklasse vooral veel tijd besteden aan spelen (zowel buiten als binnen) en aan televisie kijken.

Er blijkt slechts 20 minuten per dag gelezen te worden. In deze 20 minuten die op dagbasis aan lezen wordt gependend, worden vooral stripboeken en leesboeken gelezen. Aan het lezen van kranten en tijdschriften wordt per dag maar een paar minuten besteed. (Beentjes en van der Voort, 1987)

3.1.2 De 12- tot 19-jarige jeugd

Bij de jeugd van 12 tot 19 jaar is de vrijetijdsbesteding, zoals te verwachten, iets afwijkend van de groep 6- tot 12-jarigen. De meest favoriete vrijetijdsbestedingen zijn volgens het onderzoek "Jeugd en Boek" de volgende.

	totaal 12-17	meisjes 12-17	jongens 12-17
- sporten	52 %	48 %	57 %
- boeken lezen	51 %	52 %	49 %
- t.v. kijken	47 %	43 %	53 %
- uitgaan	41 %	53 %	22 %
- radio luisteren	40 %	43 %	35 %
- platen draaien	36 %	35 %	37 %
- knutselen	30 %	29 %	31 %
- er op uit trekken	26 %	25 %	27 %
- de stad ingaan	25 %	32 %	14 %
- tijdschriften lezen	23 %	24 %	20 %
- naar sport kijken	20 %	15 %	29 %
- de krant lezen	16 %	14 %	18 %
- met anderen praten op straat	16 %	19 %	10 %
- op bezoek gaan/ontv.	14 %	16 %	10 %
- buiten spelen	12 %	11 %	12 %
- binnen spelen	10 %	11 %	8 %

(In dit onderzoek werd in een gesloten vraag over 17 activiteiten gevraagd of respondenten deze graag beoefenen of niet.)

Het lezen van boeken lijkt, met het sporten, in 1974 de meest favoriete hobby te zijn. Naar de televisie kijken komt pas op de derde plaats.

Meisjes noemen het lezen van boeken en tijdschriften iets vaker, en het lezen van kranten iets minder vaak dan jongens.

Andere opvallende verschillen tussen meisjes en jongens: meisjes gaan liever uit, luisteren liever naar de radio, gaan liever de stad in, en houden meer van met anderen op straat te praten dan jongens. Bij jongens is het sporten, het naar een sportwedstijd kijken, en het naar de televisie kijken favorierter.

In het NOJ-onderzoek werd niet gevraagd naar de bezigheden die jongeren " 't liefst" doen, maar werd de respondenten een aantal activiteiten voorgelegd met de vraag of ze deze wel of niet beoefenen. Het NOJ-onderzoek van 1987 verstrekt de volgende gegevens:

	totaal 12-19	meisjes 12-19	jongens 12-19
- strips lezen	76 %	72 %	80 %
- tijdschriften lezen	89 %	94 %	84 %
- boeken lezen	88 %	93 %	83 %
- sporten	70 %	65 %	74 %
- gezelschapsspelen	71 %	71 %	70 %
- vrienden ontmoeten	97 %	98 %	95 %
- familie bezoeken	92 %	94 %	89 %
- cassettes draaien	91 %	91 %	91 %
- platen draaien	71 %	71 %	71 %
- video kijken	60 %	58 %	61 %

Ook in dit onderzoek waren de vragen gesloten, de antwoordcategorieën stonden van te voren al vast. "Televisie kijken" was niet als antwoordcategorie opgenomen.

Door het overgrote deel van de jongeren wordt weleens een boek, tijdschrift of stripverhaal gelezen. Bovenaan staat echter het bezoeken van vrienden en familie.

Uit deze gegevens valt op te maken dat een groter percentage meisjes leesboeken en tijdschriften leest dan jongens, en dat een groter percentage jongens dan meisjes stripboeken leest. De verschillen tussen jongens en meisjes wat betreft de andere vrijetijdsactiviteiten zijn hier veel kleiner dan bij het vorige onderzoek. Daarbij zij opgemerkt, dat de resultaten door verschillende vraagstelling niet zonder meer vergelijkbaar zijn. De resultaten van "Jeugd en Boek" hebben betrekking op de populariteit van verschillende activiteiten, terwijl dat bij de NOJ-resultaten niet het geval is.

Verschillen tussen de groep 6- tot 12-jarigen en de groep 12- tot 19-jarigen bestaan vooral daarin, dat de eerstgenoemden vaker knutselen, tekenen, boetseren en knippen, terwijl de oudere jeugd vaker platen draait, video kijkt en naar de radio luistert.

Voor de groep 12- tot 19-jarigen is wel Nederlands onderzoeksmateriaal aanwezig wat betreft de preciese tijd die aan de verschillende activiteiten wordt besteed. Het gaat hier om het Tijdsbestedingsonderzoek van het SCP. In figuur 2 staan de resultaten uit dit onderzoek voor de groep 12- tot 19-jarigen.

Figuur 2. Gemiddelde tijdsbesteding aan verschillende soorten vrijetijdsactiviteiten door jongeren van 12 tot 19 jaar (in minuten per dag)

	min per dag	
televisie	99	████████████████████
hobby's, sport en spel	69	████████████████
huiselijke contacten	58	██████████████
uitgaan	54	██████████████
gedrukte media	26	██████
radio, afspeelapparatuur	17	████
politiek, vrijwilligerswerk	11	██
uitrusten, ontspannen	10	██
planten, dieren, doe 't zelf	10	██
recreatie buiten	9	██

De resultaten van dit onderzoek zijn gebaseerd op dagboeken, waarin per kwartier werd bijgehouden welke activiteit beoefend werd. Een overschatting van de hoeveelheid tijd die aan verschillende activiteiten wordt besteed, wordt daarmee voor een groot deel voorkomen. Volgens deze gegevens heeft de jeugd van 12 tot 19 jaar gemiddeld per dag ruim 6 uur vrije tijd.

In tegenstelling tot de jongere kinderen staat bij de oudere jeugd het televisie kijken bovenaan de lijst: gemiddeld anderhalf uur wordt aan televisie kijken besteed. Dit is niet méér dan bij de 6- tot 12-

jarigen, maar bij dezen staat het buiten en binnen spelen verreweg bovenaan de lijst.

Van de totale vrijetijd die 12- tot 19-jarigen hebben, wordt ruim eenkwart (27 %) aan televisie kijken besteed, terwijl slechts 7 % van de vrijetijd lezend wordt doorgebracht: gemiddeld 26 minuten per dag. Meer dan de helft van de leestijd wordt besteed aan kranten en tijdschriften, de rest aan het lezen van boeken (Beentjes en Van der Voort 1987).

3.2 De invloed van de televisie

Uit de voorgaande cijfers blijkt, dat de televisie wel een zeer belangrijke, doch geen allesoverheersende rol speelt in de vrijetijdsbesteding van jongeren.

Over de invloed van de televisie op andere vormen van media-gebruik, in het bijzonder op het lezen, wordt zeer verschillend gedacht. In de meeste opvattingen wordt de televisie een negatieve invloed op de vrijetijdsbesteding, en met name op het lezen toegeschreven. Met de opkomst van de televisie zouden kinderen steeds minder zijn gaan lezen, een voorkeur voor kwalitatief mindere lectuur hebben ontwikkeld en tevens technisch slechter zijn gaan lezen.

Behalve pessimistische zijn er echter ook optimistische geluiden te horen over de televisie. De televisie zou het lezen ook kunnen bevorderen: door directe promotie van het boek op de televisie, en doordat sommige boeken als tv.-serie worden uitgezonden en daarmee het lezen van die boeken stimuleren. Bovendien zou een gemiddelde televisie-kijker door het lezen van ondertitels bij buitenlandse films al gauw een boek per week lezen.

In een overzichtsartikel van Beentjes en Van der Voort (1987) wordt een aantal opvattingen over de invloed van de televisie op een rijtje gezet. De verschillende verklaringen voor de remmende werking van de televisie op het lezen zijn grofweg terug te voeren tot drie redeneringen:

- het televisie kijken heeft een nadelige invloed op de cognitieve ontwikkeling van kinderen, en daarmee op het lezen: televisie kijken maakt kinderen lui, maakt dat hun concentratievermogen afneemt, en tast de kwaliteit van het denken aan.
- het televisie kijken leert kinderen een verkeerde studiehouding: kinderen verwachten dat de school (c.q. het lezen) even makkelijk en plezierig is als televisie kijken.
- door de grote hoeveelheid tijd die aan televisie kijken wordt besteed, kan er minder tijd aan het lezen besteed worden; het televisie kijken voorziet tot op zekere hoogte in dezelfde behoeften als het lezen, waardoor de tijd die aan televisie kijken wordt besteed ten koste gaat van de tijd die aan lezen wordt besteed.

In het artikel wordt tevens nagegaan, in hoeverre deze theorieën door onderzoeksresultaten onderbouwd kunnen worden. De belangrijkste resultaten worden hier weergegeven.

3.2.1 Invloed op de leesvaardigheid

Na 23 onderzoeken te hebben geïnventariseerd, concluderen Beentjes en Van der Voort het volgende. Amerikaans onderzoek bevat inderdaad

indicaties, dat veel televisie kijken een nadelige invloed heeft op de technische leesvaardigheid van kinderen. Deze invloed is het sterkst bij die groepen kinderen die gewend zijn veel te lezen: meisjes, intelligente kinderen en kinderen uit hogere sociale milieu's. Over het geheel genomen is de invloed van de televisie op de leesvaardigheid echter niet sterk te noemen. Of deze bevindingen ook voor Nederlandse kinderen gelden is niet duidelijk.

3.2.2 Invloed op de leesvoorkeur

Nagegaan is of kinderen door de televisie andere boeken gaan lezen, over andere onderwerpen gaan lezen, en/of kwalitatief mindere boeken gaan lezen.

Onderzoek, wederom uit Amerika, wijst volgens Beentjes en Van der Voort uit, dat de boekenkeuze van kinderen inderdaad door de televisie beïnvloed wordt: kinderen blijken vaak die boeken te lezen, die naar een serie gemaakt zijn of waarvan de verfilming op de televisie vertoond is. Bovendien blijken kinderen die veel naar de televisie kijken een voorkeur te hebben voor boeken over liefde, familie, tieners en filmsterren, thema's die (volgens de auteurs) rijkelijk op de televisie aan bod komen. De invloed van de televisie op de onderwerpen waarover de jeugd graag leest, speelt echter slechts binnen de marges van reeds bestaande voorkeuren. Met andere woorden: de televisie kan de voorkeur van kinderen voor bepaalde onderwerpen wel versterken, maar niet bepalen.

Dat kinderen door de televisie een voorkeur voor kwalitatief mindere lectuur ontwikkelen kon niet worden aangetoond.

3.2.3 Invloed op de leestijd

Is de jeugd, door de concurrentie van de televisie, minder gaan lezen? Ook deze vraag kan op basis van het geïnventariseerde onderzoek door de auteurs niet bevestigend worden beantwoord. Een directe relatie tussen televisie kijken en de tijd die aan lezen wordt besteed, is niet aan te tonen. Wel is het zo dat de jeugd beduidend minder is gaan lezen dan vroeger: zowel het percentage van de 12- tot 19-jarige jeugd dat de afgelopen maand één of meer boeken heeft uitgelezen is gedaald (van 76 % in 1955, naar 68 % in 1985) als het aantal minuten dat aan lezen wordt besteed (van 4,3 uur per week in 1975 naar 3 uur per week in 1985).

In een zeer recent verrichte secundaire analyse van Nederlands onderzoeksmateriaal (TBO onderzoek) werd bij 6- tot 16-jarigen de invloed van de televisie op het lezen van boeken, strips en tijdschriften geanalyseerd.

De invloed van de televisie op het lezen van boeken bleek voor meisjes en jongens verschillend te zijn. Het lezen van boeken blijkt alleen bij jongens negatief beïnvloed te worden door de mate waarin naar de televisie gekeken wordt. Jongens die in het onderzoek tot de lichte kijkers gerekend worden besteden per dag gemiddeld twee keer zoveel tijd aan het lezen van boeken dan jongens die tot de zware kijkers gerekend worden (respectievelijk 14 en 7 minuten per dag). Bij de meisjes werd geen verband tussen de leestijd en de kijktijd aangetroffen.

De samenhang tussen televisie kijken en het lezen van stripboeken blijkt positief te zijn. De leestijd voor stripboeken neemt naarmate

kinderen méér televisie kijken niet af maar toe. Dit verband geldt zowel voor jongens als meisjes.

Het lezen van tijdschriften bleek niet samen te hangen met de tijd die aan televisie kijken wordt gependend. (Van Lil, Vooys en van der Voort, 1988)

Eveneens op basis van het TBO-materiaal werd de invloed van de televisie op het lezen van Nederlanders van 12 en ouder geanalyseerd in het SCP-rapport "Van woord naar beeld?" (1988). Deze analyse geschiedde door middel van een vergelijking van de hoeveelheid tijd die vergelijkbare groepen respondenten in 1975, 1980 en 1985 aan de verschillende media besteedden. Er wordt geconstateerd dat bij de jongere generatie, die in het televisie-tijdperk opgroeide (allen, geboren na 1950), de grootste daling van de leestijd ten gunste van de kijktijd plaats heeft gevonden.

Jongeren onder de 20 jaar kijken, in vergelijking met de jongvolwassenen (20 tot 35 jaar) veel meer televisie. Hun belangstelling voor gedrukte media blijkt zeer lauw te zijn.

De daling in leestijd kan echter niet alleen aan de televisie geweten worden. Ook het feit, dat Nederlanders een drukker bestaan hebben gekregen, en tevens meer tijd aan sport en hobby zijn gaan besteden is debet aan de daling in de leestijd.

In het SCP-rapport wordt helaas in geringe mate afzonderlijk voor de groep 12- tot 19-jarigen gerapporteerd.

In onderstaand figuur wordt voor de groep 12- tot 19-jarigen de tijd weergegeven, die in 1975, 1980 en 1985 aan verschillende media werd besteed.

Figuur 3. Tijdsbesteding aan diverse soorten media in minuten per dag voor meisjes en jongens van 12 tot 19 jaar (bron: Van woord naar beeld? 1988)

jongens		12-19		
	1975	1980	1985	
tv	83	111	110	
boeken	17	15	9	
tijdschr.	11	12	9	
kranten	8	9	7	
radio	16	12	12	
muziek	18	11	9	
meisjes		12-19		
	1975	1980	1985	
tv	71	72	93	
boek	20	18	14	
tijdschr.	15	11	10	
kranten	7	4	3	
radio	7	9	8	
muziek	9	8	5	

3.3 De functies van de media

In het voorgaande is een beeld geschetst van de manier waarop kinderen hun vrije tijd besteden. Hierin kwam de vraag aan de orde, waar kinderen hun vrije tijd aan besteden, hoe frequent ze dat doen, en welke verschuivingen zich hierin hebben voorgedaan. Naast de vraag naar het hoe en hoe vaak, is ook de vraag naar het waarom van belang. Waarom pakken sommige kinderen in hun vrije tijd een boek, en gaan anderen televisie kijken? Welke functies vervullen de verschillende media voor kinderen en in hoeverre overlappen deze elkaar? En met name: wat zijn de functies van het boek?

Hoewel het hier om een zeer interessante en belangrijke vraag gaat, is er in Nederland nauwelijks onderzoek naar verricht. In deze paragraaf worden de resultaten van één onderzoek vermeld (Kinderen en massamedia, 1980). De resultaten uit dit onderzoek zijn niet zonder meer van toepassing op de hele Nederlandse jeugd, aangezien het kinderen tussen de 10 en de 12 jaar betrof en de steekproef bovendien niet-representatief was. De resultaten worden hier alleen als voorbeeld gepresenteerd.

Als basis voor het onderzoek gold een indeling van de mogelijke functies van de massamedia, waarbij de volgende functies worden onderscheiden: (de theoretische overwegingen blijven hier onbesproken)

- het geven van informatie
- het bieden van afleiding: vlucht voor verveling, spanning of problemen; opwinding en betrokkenheid; emotionele ontspanning
- gedeeltelijke substitutie van persoonlijke relaties: de media kunnen ten dele als vriend of kennis fungeren
- het ontwikkelen van de persoonlijke identiteit: de fictieve of realistische inhoud wordt door mensen gebruikt om het eigen leven en de omstandigheden waarin andere mensen verkeren beter te begrijpen.

In het onderzoek werd bekeken welke van deze functies door welke media vervuld worden. Een groep van 818 kinderen van 10 tot 12 jaar werd een vragenlijst voorgelegd, waarbij de beste combinatie van medium en functie aangegeven moest worden (bijvoorbeeld: "als ik moe ben dan....." antwoordcategorieën: pak ik een boek, ga ik televisie kijken enz.). Zo werden de functies van de televisie, het boek, de film, het stripverhaal, de grammofoon, de radio, het praten met anderen en de krant onderzocht.

Uit het onderzoek kwam naar voren, dat de functie 'informatie verschaffen' met name wordt toegekend aan de krant en de televisie. De film, televisie en het boek werden met name een ontspannende rol toegekend. Het boek, het stripverhaal en het luisteren naar platen kregen vooral de functie 'afleiding van emotionele problemen'. De televisie, de krant en het boek dragen met name bij aan de vorming van de persoonlijke identiteit.

Het blijkt dus, dat de verschillende media meerdere functies tegelijk kunnen vervullen. Het boek werd genoemd als mogelijkheid tot ontspanning, afleiding van emotionele problemen, en als bijdrage aan de persoonlijke identiteit. Terwijl de televisie een meer informatieve functie heeft, vaak voor de ontspanning gebruikt wordt, en tevens vormend voor de persoonlijke identiteit wordt genoemd.

Een opvallend gegeven uit het onderzoek was, dat het boek door meisjes veel vaker bij de verschillende functies werd aangekruist dan door jongens, en vaker door leerlingen van openbare scholen dan door leerlingen van katholieke scholen. Een ander opvallend resultaat was dat meisjes het boek vaker de functie van afleiding van de dagelijkse beslommeringen toekennen dan jongens, die vaker strip en film aankruisen bij deze functie.

3.4 Samenvatting

Het meeste onderzoek naar de vrijetijdsbesteding is gebaseerd op schriftelijke of mondeling enquêtes. Het probleem van deze methode van onderzoek betreft de sociaal-wenselijkheid van de antwoorden: respondenten zijn geneigd de mate waarin ze sociaal-wenselijke activiteiten beoefenen (zoals lezen) te overschatten en de mate waarin ze minder sociaal-wenselijke activiteiten beoefenen (televisie kijken) te onderschatten. Een gunstige uitzondering hierop vormt het TBO-onderzoek, dat niet gebaseerd is op enquêtes, maar op dagboeken. Bij deze methode wordt onder- of overschatting van bepaalde activiteiten voor een groot deel voorkomen.

Het onderzoek naar vrijetijdsbesteding overziende, kan rekening houdend met bovenstaande kanttekening, de volgende samenvatting gegeven worden.

Lezen neemt een belangrijke plaats in tussen de verschillende vormen van vrijetijdsbesteding. Het wordt door meer dan de helft van de kinderen als een favoriete vrijetijdsbesteding genoemd. Bijna alle kinderen zeggen weleens een boek te lezen. Meisjes lezen vaker dan jongens; bij kinderen van 6 tot 12 is lezen populairder dan bij kinderen tussen de 12 en de 19 jaar. Kinderen van 6 tot 12 jaar besteden het leeuwedeel van hun vrije tijd aan buiten en binnen spelen; kinderen van 12 tot 19 jaar besteden een kwart van hun vrije tijd aan televisie kijken.

De laatste decennia zijn kinderen steeds minder gaan lezen. Zowel het aantal boeken dat in een maand werd uitgelezen, als de totale tijd die aan lezen wordt besteed, is gedaald. De tijd die gemiddeld per dag aan lezen wordt besteed, wordt voor kinderen van 6 tot 12 jaar op ongeveer 20 minuten geschat (wat inhoudt: ongeveer 4 % van de totale vrije tijd) en voor kinderen van 12 tot 19 jaar op 27 minuten (14 % van de totale vrije tijd). De daling van de tijd, die aan lezen wordt besteed, is volgens sommigen voor een belangrijk deel te wijten aan de televisie.

De tijd die besteed wordt aan het lezen van boeken hangt bij jongens wel samen met de kijktijd, bij meisjes niet. Jongens die veel tijd achter het scherm doorbrengen, besteden aanzienlijk minder tijd aan het lezen van boeken dan jongens die veel minder tijd voor de televisie doorbrengen. Bij meisjes lijkt het televisie kijken het lezen van boeken in het geheel niet in de weg te staan.

Het lezen van stripverhalen lijkt alleen maar toe te nemen met de tijd, die aan televisie kijken wordt gependend.

4 Leesgedrag

In de vorige hoofdstuk is gebleken dat het lezen voor kinderen een belangrijke plaats inneemt in het gehele scala van vrijetijdsbesteding. Meisjes blijken het lezen vaker als favoriete hobby te noemen dan jongens, en jongere kinderen tussen de 6 en de 12 jaar vaker dan de oudere jeugd. Hoewel het lezen een populaire vrijetijdsbesteding is, is de totale tijd die aan lezen wordt gependend, niet groot. Per dag wordt er door 6- tot 12-jarigen gemiddeld 20 minuten aan besteed, en door 12- tot 19-jarigen gemiddeld 27 minuten. Het betreft hier de totale leestijd, dus behalve boeken ook strips, tijdschriften en kranten.

In de hiernavolgende hoofdstuk wordt ingegaan op onderzoek naar het leesgedrag van kinderen: hoe vaak lezen kinderen boeken, wat lezen ze het liefst, en wat zijn de motieven om te lezen. In de meeste hier behandelde onderzoeken gaat het om lezen in de vrije tijd, uit vrije wil, en niet uit studie-oogpunt. Waar dat wel zo is, wordt dat vermeld.

4.1 Leesfrequentie

In het onderzoek van "Leesgedrag" werd aan kinderen gevraagd hoe vaak zij lezen: "het lezen van kranten, tijdschriften, boeken, het doet er niet toe; wat zou je zeggen- ik lees heel veel, veel, noch veel noch weinig, weinig of erg weinig?". Volgens de uitkomsten uit dit onderzoek kan ruim de helft van de 12- tot 20-jarigen als een veel-lezer gekenmerkt worden, terwijl ongeveer een kwart van de kinderen noch veel noch weinig leest, en een kwart weinig tot niet (zie tabel 1)

Tabel 1. Leesfrequentie van niet leden en leden, naar bezoekfrequentie. (Leesgedrag 1976)

leesfrequentie	veel- heel veel	noch veel noch weinig	weinig erg weinig
totaal	54 %	26 %	21 %
leden, freq. bez.	70 %	22 %	8 %
leden, niet-freq.	52 %	22 %	24 %
niet-leden	37 %	36 %	33 %

De meest frequente lezers zijn, zoals te verwachten, de kinderen die lid zijn van de openbare bibliotheek en deze geregeld bezoeken. Opvallend is het gegeven, dat een groot deel van de kinderen dat geen lid van de openbare bibliotheek is als een veel-lezer (37 %) gekenmerkt kan worden.

Redenen om niet te lezen waren:

- geen zin in 59 %
- geen tijd voor 20 %
- ik doe liever andere dingen 16 %
- anders 5 %

4.2 Sociaal-demografische kenmerken van lezers

Hoe vaak kinderen lezen hangt, naast individuele persoonskenmerken, ook samen met de leefsituatie van kinderen: het sociaal-economisch milieu, het geloofsmilieu en het culturele milieu. In veel onderzoek is getracht verbanden te ontdekken tussen de leesfrequentie en sociaal-demografische kenmerken.

Het meest recente onderzoek waarin hierover uitspraken worden gedaan is dat van Tellegen-van Delft, dat in 1988 geplubliceerd is. In het verslag wordt tevens een samenvatting gegeven van ander onderzoek naar het verband tussen leesfrequentie, persoonskenmerken en sociaal-demografische kenmerken.

Op grond van dit, voornamelijk buitenlands onderzoek, komt het volgende beeld naar voren.

Leesfrequentie hangt sterk samen met het geslacht van kinderen: in vrijwel al het onderzoek wordt geconcludeerd dat meisjes vaker lezen dan jongens. Daarnaast is een verband aangetoond met het leerjaar, het sociaal-economisch milieu, het geloof, en de urbanisatiegraad van de woonplaats. Door kinderen van de tweede helft van de basisschool wordt het meest frequent gelezen. Dit hangt uiteraard ook samen met de technische leesvaardigheid van kinderen: over het algemeen kunnen kinderen vanaf de vierde klas lagere school goed genoeg lezen om zonder al te veel inspanning ook in de vrije tijd te lezen. Vanaf het voortgezet onderwijs neemt de leesfrequentie iets af: dit geldt met name kinderen die het lager voortgezet onderwijs (MAVO en LBO) volgen. Kinderen uit de zogenaamd hogere sociaal-economische milieus' lezen over het algemeen meer dan kinderen uit de lagere milieu's. Kinderen uit protestants-christelijke gezinnen lezen meer dan kinderen uit rooms-katholieke gezinnen. Kinderen uit de grote steden tenslotte lezen meer dan kinderen uit kleinere dorpen en het platteland.

Op basis van haar eigen onderzoek concludeert Tellegen-van Delft het volgende:

Leesfrequentie hangt samen met geslacht, leesvaardigheid, opleidingsniveau (alleen bij jongens), en geloof. Er is geen verband gevonden tussen leesfrequentie en urbanisatiegraad van de woonplaats, noch met het leerjaar. Als de onderzoeksgroep wordt onderverdeeld in veel-lezers, geregelde lezers en weinig-lezers, dan kunnen ze als volgt beschreven worden:

De veel-lezer is vaak een meisje, of een jongen die én goed kan lezen én een protestants-christelijke school bezoekt.

De geregelde lezers zijn vooral te vinden bij de meisjes die niet zo goed kunnen lezen en jongens die wel goed kunnen lezen én tevens een openbare of katholieke school bezoeken.

De groep weinig-lezers wordt gevormd door jongens die niet zo goed kunnen lezen en jongens die een LBO- of MAVO-school bezoeken.

De gevonden verbanden zijn echter niet sterk: slechts eentiende van de verschillen in leesfrequentie van kinderen kon met deze kenmerken verklaard worden. De "typische" lezer bestaat dus niet.

4.3 Leesmotivatie

Tellegen-van Delft onderzocht de invloed van leesmotivatie, leesplezier en leesbelemmeringen op de leesfrequentie. Zij voerde een schriftelijke enquête uit bij 1600 kinderen uit heel Nederland. In de

vragenlijst was een groot aantal uitspraken over leesredenen opgenomen, waarvan respondenten moesten aangeven of die op hen van toepassing waren of niet. De uitspraken vertegenwoordigden drie schalen: een schaal voor intrinsieke motivatie, een schaal voor extrinsieke motivatie en een schaal voor leesbelemmeringen. Onder intrinsieke leesmotivatie verstaat Tellegen-van Delft de behoefte aan informatie, en de behoefte om het geestelijk evenwicht te herstellen. Het lezen om verveling en eenzaamheid te verlichten, om spanning en opwindning op te roepen, om afleiding, rust en afzondering te verkrijgen en om iets belangrijks aan de weet te komen vallen hieronder.

De extrinsieke leesmotivatie betreft "de voldoening over een terloops verworven blikverruiming, inzicht in sociale normen, voldoening over opgeroepen verbeelding, gevoelens en herinneringen".

Met leesbelemmeringen wordt bedoeld op een tekort aan concentratievermogen, een tekort aan uithoudingsvermogen, en allerlei praktische belemmeringen die het lezen moeilijk, zo niet onmogelijk maken.

Tellegen-van Delft concludeert dat deze drie schalen een veel grotere samenhang met de leesfrequentie vertonen dan objectieve kenmerken als geslacht, leeftijd, opleiding enz. Kon met objectieve kenmerken slechts eentiende van de verschillen in leesfrequentie worden verklaard, met leesmotivatie en leesbelemmeringen valt bijna eenderde van de verschillen tussen kinderen te verklaren.

De duidelijkste conclusies uit het rapport zijn als volgt.

"Kinderen die lezen wel uren vol kunnen houden zonder daar moe van te worden en die met name lezen voor afleiding lezen zeer geregeld. Zij die eveneens moeiteloos lezen en het lezen vooral zien als middel om vage wrevel te verlichten en dragelijk te maken, lezen geregeld. Zij die lezen ervaren als een bezigheid die hoge eisen aan hen stelt, die al lezend snel moe worden, lezen minder vaak dan men van hen zou verwachten. Diegenen⁴ onder hen, die vooral een voorkeur hebben voor verhalen over net zulke kinderen als zij, lezen het minst."

(Tellegen-van Delft, pag. 150).

Hoewel Tellegen-van Delft zeer gedetailleerd is in de verslaglegging van de resultaten, of misschien juist wel daardoor, geven haar conclusies weinig houvast. De uitleg over de begrippen intrinsieke en extrinsieke motivatie is niet erg helder. Over de validiteit (werkelijkheidsgehalte) van de vragenlijst valt te discussiëren. (zie: De Vries, 1987)

Desondanks kan de algemene conclusie getrokken worden, dat de mate waarin kinderen lezen met name samenhangt met hun leesmotivatie en de mate waarin leesbelemmeringen aanwezig zijn.

Andere onderzoeksresultaten met betrekking tot leesmotivatie zijn te vinden in het onderzoek "Jeugd en Boek" (1974). In dit onderzoek werd de leesmotivatie van respondenten met behulp van gesloten vragen onderzocht. Respondenten werd een groot aantal uitspraken voorgelegd over redenen om te lezen. De respondenten moesten aangeven in hoeverre deze redenen om te lezen op hen van toepassing waren.

De respondenten werden ingedeeld in drie groepen: de jongere kinderen van 9 tot 12 jaar, de oudere kinderen van 12 tot 17 jaar die

dagonderwijs volgen en de oudere kinderen die part-time (avond) onderwijs volgen.

De redenen kunnen in vier groepen worden ingedeeld:

- om een beter humeur te verkrijgen (vergelijkbaar met de intrinsieke leesmotivatie van Tellegen-van Delft)
- wegens de uiterlijke kenmerken van een boek (zoals: de titel is mooi)
- via informatie uit de eigen sociale kring (vrienden hebben het gelezen)
- via informatie van de media (televisie en reclame)

Redelijk tot goed passende redenen om te lezen zijn voor kinderen de volgende: (relatief hoge percentages worden vet weergegeven)

	totaal 9 - 12	dagondw. 12 - 17	part. 12 - 17
<u>intrinsieke motivatie</u>			
Om de spanning en het avontuurlijke	66 %	65 %	60 %
Om eens goed te kunnen lachen	59 %	42 %	40 %
Om meer aan de weet te komen over iets dat je interesseert	59 %	64 %	63 %
Om je niet te vervelen	55 %	48 %	40 %
Om vervelende dingen te vergeten	20 %	15 %	16 %
<u>uiterlijke kenmerken</u>			
Omdat de titel me mooi lijkt	50 %	31 %	35 %
Omdat de inhoudsopgave me nieuwsgierig maakt	48 %	51 %	38 %
Omdat het er mooi uitziet	28 %	12 %	20 %
<u>informatie uit eigen sociale kring</u>			
Omdat vrienden het ook gelezen hebben	35 %	29 %	36 %
Omdat mijn onderwijzeres er in de klas over gesproken heeft	35 %	42 %	29 %
Omdat vader en moeder het belangrijk vinden	32 %	12 %	19 %
Omdat je het nu eenmaal gelezen moet hebben	18 %	19 %	19 %
<u>informatie via de media</u>			
Omdat ik er een stuk over op t.v. heb gezien	29 %	37 %	33 %
Omdat ik er recensie over gelezen heb	19 %	24 %	36 %
Omdat er veel reclame voor gemaakt is	17 %	15 %	29 %
Omdat ik de schrijver op de t.v. heb gezien	9 %	14 %	19 %

De eerste vier uitspraken (onder: intrinsieke motivatie) blijken voor elke groep de belangrijkste redenen te zijn om een boek te pakken. Dit zijn alle redenen die als intrinsieke leesmotivatie aangeduid kunnen worden. Daarnaast blijken de uiterlijke kenmerken van een boek een belangrijke rol te spelen: kinderen pakken vaak een boek omdat de titel mooi is of omdat de inhoudsopgave hen nieuwsgierig maakt. Ook de televisie kan stimuleren tot het lezen van bepaalde boeken: voor eenderde van de kinderen geldt als goede reden om een boek te pakken: "omdat ik er een stuk over op televisie heb gezien". De invloed van de media is het sterkst bij de oudere kinderen c.q. jongvolwassenen. Overigens zij vermeld, dat met deze uitspraken niet het feitelijk gedrag van de kinderen is gemeten, maar hun motivatie.

4.4 Leesvoorkeur

In het onderzoek "Jeugd en Boek" werd aan respondenten gevraagd welke boeken zij het liefst lezen, in de vrije tijd, en niet uit studie-oogpunt. Dit waren de volgende: (relatief hoge percentages zijn vet gedrukt)

	totaal 9 - 12	dagondw. 12 - 17	part. ondw. 12 - 17
stripverhalen	71 %	55 %	57 %
humoristische boeken	51 %	50 %	38 %
avonturenromans	49 %	37 %	30 %
jongensboeken	39 %	26 %	19 %
wild west boeken	38 %	30 %	24 %
meisjesboeken	31 %	28 %	27 %
dierenverhalen	30 %	13 %	--
detectives	29 %	36 %	27 %
oorlogsboeken	23 %	29 %	24 %
geschiedenisverhalen	23 %	15 %	14 %
hobby-boeken	16 %	16 %	14 %
verh. over andere landen	15 %	9 %	14 %
over wetenswaardigheden	10 %	20 %	22 %
beeldromans	10 %	30 %	32 %
gedichten	6 %	6 %	8 %
streekromans	5 %	27 %	16 %
over alledaagse dingen	4 %	6 %	22 %
boeken over sex	4 %	9 %	11 %
liefdesromans	4 %	32 %	38 %
doktersromans	2 %	27 %	38 %
literaire romans	1 %	20 %	16 %

De vraag was niet "open", dat wil zeggen dat de antwoordcategorieën van tevoren al vast stonden en dat de respondenten bij ieder genre moesten zeggen hoe graag ze dat soort boeken lezen. Wellicht dat een open vraag een andere voorkeurslijst tot gevolg had gehad. Stripverhalen en humoristische verhalen zijn bij alle groepen het populairst. Kinderen van 9 tot 12 jaar lezen daarna het liefst avonturenromans, jongens- en meisjesboeken, wild west boeken en dierenverhalen. Kinderen van 12 tot 17 jaar die dagonderwijs volgen lezen ook graag avonturenromans, detectives, wild west boeken,

liefdesromans en beeldromans. Bij de jongeren van 12 tot 17 jaar die avondonderwijs volgen bestaat het voorkeurslijstje naast stripverhalen en humoristische boeken, uit liefdesromans en doktersromans.

In het onderzoek "Jeugd en massamedia" werd aan 6- tot 12-jarigen een vraag gesteld naar het soort boeken (ingedeeld in strip en leesboeken) dat zij graag lezen. De helft van de kinderen zei zowel stripverhalen als leesboeken te lezen, ongeveer een kwart zei alleen leesboeken te lezen en een minderheid van 18 % las alleen stripboeken.

	totaal	jongens	meisjes
- zowel strip als leesboeken	54 %	67 %	59 %
- alleen leesboeken	28 %	13 %	31 %
- alleen stripboeken	18 %	20 %	10 %

De strip is populairder bij jongens dan bij meisjes.

Twee keer zoveel meisjes als jongens lezen alleen leesboeken (31 % versus 13 %), en twee keer zoveel jongens lezen uitsluitend stripboeken (20 % versus 10 %).

In het onderzoek van "Leesgedrag" werd niet de leesvoorkeur onderzocht, maar werd kinderen gevraagd wat ze het meest lezen, wat niet hetzelfde hoeft te zijn. Ook in dit onderzoek stonden de antwoordcategorieën van tevoren vast. In tegenstelling tot het onderzoek "Jeugd en Boek" was hier de categorie "studieboeken" wel in de antwoorden opgenomen. Vergelijking met de resultaten van het onderzoek "Jeugd en Boek" is daarom niet zonder meer mogelijk. Respondenten gaven van iedere antwoordcategorie aan, of zij dat soort boeken regelmatig lezen of niet. De boeken die door veel kinderen regelmatig gelezen worden zijn:

	percentage 12-20
- studieboeken	60 %
- stripverhalen	49 %
- dagbladen	49 %
- vrouwen/familie bladen	45 %
- meisjesboeken	23 %
- humoristische boeken	21 %
- letterkundige boeken	20 %
- detectives	19 %
- oorlogsboeken	17 %
- liefdesromans	17 %
- wild west verhalen	16 %
- dierenverhalen	14 %
- streekromans	12 %
- weekromans	12 %
- doktersromans	11 %
- zeeverhalen	11 %
- science fiction	10 %
- sprookjes	6 %
- historische romans	6 %

Studieboeken staan bovenaan de lijst en worden door twee-derde van de jeugd van 12 tot 20 jaar regelmatig gelezen. Stripverhalen, dagbladen, vrouwen- of familiebladen nemen een gedeelte tweede en een derde plaats in.

De percentages verschillen nauwelijks tussen niet-leden, leden die de bibliotheek frequent bezoeken en leden die de bibliotheek niet frequent bezoeken. De leden lezen echter meer meisjes-, en jongensromans en letterkundige boeken dan de niet-leden.

4.4 Samenvatting

Recente gegevens over de leesfrequentie van kinderen zijn niet voorhanden. Uit de resultaten van onderzoek uit 1974 blijkt, dat ongeveer de helft van de 12- tot 20-jarige kinderen naar eigen zeggen veel tot zeer veel leest. Een kwart leest veel noch weinig, en een kwart leest weinig tot zeer weinig. Hierbij moet aangetekend worden, dat lezen tot een van de sociaal wenselijke bezigheden behoort. Respondenten hebben daarom al snel de neiging, de mate waarin ze lezen te overschatten. De vrije tijd die aan lezen wordt besteed wordt voor kinderen van 6 tot 12 jaar op 20 minuten per dag geschat, voor kinderen van 12 tot 19 jaar op gemiddeld 27 minuten per dag. Dit betreft dan de totale leestijd, dus behalve boeken ook strips, tijdschriften en kranten.

Meisjes lezen vaker dan jongens; kinderen die goed kunnen lezen, lezen meer dan kinderen die niet goed kunnen lezen. Kinderen van een protestants-christelijke school lezen vaker dan kinderen van een openbare of rooms-katholieke school. Kinderen die een hogere opleiding volgen (VWO) lezen meer dan kinderen die een lagere opleiding (LBO, MAVO) volgen. Belangrijker dan deze objectieve kenmerken blijkt echter de leesmotivatie van kinderen te zijn: kinderen die iets willen weten wat voor hen belangrijk is, kinderen die het lezen gebruiken om in een beter humeur te komen (herstel van het geestelijk evenwicht), en kinderen die weinig tot geen leesbelemmeringen ondervinden (die geen moeite hebben zich bij het lezen te concentreren en niet snel moe raken van lezen) lezen meer dan anderen.

De voor de meeste kinderen redelijk tot goed passende redenen om een boek te pakken zijn de volgende:

- Om meer aan de weet te komen over iets dat je interesseert
- Om je niet te vervelen
- Om de spanning en het avontuurlijke
- Om eens goed te kunnen lachen

Over de voorkeur van kinderen voor bepaalde genres en bepaalde soorten boeken zijn geen recentere gegevens dan die uit onderzoek uit 1974, bekend. Uit dit onderzoek blijkt, dat studieboeken door de meeste kinderen (tweederde van de 12- tot 20-jarigen) regelmatig gelezen worden; stripverhalen, dagbladen en vrouwen- of familiebladen worden door de helft van de jeugd van 12 tot 20 jaar regelmatig gelezen, en jongens- en meisjesboeken door een kwart.

Vraagt men kinderen naar de boeken die zij het liefst lezen, dan staan stripverhalen bovenaan de lijst, gevolgd door humoristische boeken en avonturenromans. Bij de oudere jeugd scoren ook de detectives, de liefdesromans, de beeldromans en de doktersromans hoog. Een kwart van de 6- tot 12-jarigen leest alleen stripverhalen en geen leesboeken.

5 Bibliotheekgebruik door kinderen

In de vorige hoofdstukken is een overzicht gegeven van de vrijetijdsbesteding, het mediagebruik en het leesgedrag van kinderen. Hieruit kwam naar voren, dat het lezen als vrijetijdsbesteding nog steeds een belangrijke plaats inneemt tussen andere vormen van vrijetijdsbesteding. Ongeveer driekwart van de kinderen leest weleens een boek. Ongeveer de helft van de kinderen kan als een veel-lezer gekenmerkt worden. De hoeveelheid tijd die aan het lezen besteed wordt, is de laatste decennia echter wel afgenomen. Alle kinderen lezen over het algemeen minder dan vroeger. Verschillen tussen kinderen in leesfrequentie kunnen voor een deel verklaard worden uit sociaal-demografische kenmerken en de leesmotivatie.

In dit hoofdstuk komt het bibliotheekgebruik door kinderen aan bod. Het zal duidelijk zijn, dat bibliotheekgebruik niet los gezien kan worden van vrijetijdsbesteding en leesgedrag. Het is aannemelijk, dat met name kinderen die veel lezen, ook lid zijn van de bibliotheek. Sociaal-demografische kenmerken die samenhangen met leesgedrag, zullen zeer waarschijnlijk ook samenhangen met bibliotheeklidmaatschap en -gebruik.

In dit hoofdstuk wordt nagegaan, wat er uit onderzoek bekend is over het bibliotheekgebruik door kinderen. Daarbij gaat het om vragen als:

- hoe groot is het ledenpercentage onder kinderen;
- hoe frequent bezoeken kinderen de bibliotheek;
- welke sociaal-demografische kenmerken hangen samen met bibliotheeklidmaatschap en -gebruik;
- wat zijn de redenen van kinderen wel of niet lid te zijn van de bibliotheek;
- waar bestaat het bibliotheekgebruik uit;
- wat is het oordeel van kinderen over de dienstverlening van de bibliotheek.

Er zijn natuurlijk nog veel meer interessante vragen te stellen over het bibliotheekgebruik door kinderen. Zo zou het bijvoorbeeld nuttig zijn te weten, wat de invloed van het ouderlijk milieu en de opvoeding is op bibliotheekgebruik, de invloed van school en schoolmediatheek op het bibliotheekgebruik, te weten wat kinderen veranderd zouden willen zien aan de bibliotheek, enz. Zoals al eerder gezegd, is (Nederlands) onderzoek naar bibliotheekgebruik schaars. De informatie die voorhanden is, is vaak fragmentarisch van aard. Over veel belangrijke aspecten van het bibliotheekgebruik is niets bekend. Bovendien ontbreekt een theoretisch kader waarin onderzoeksresultaten geplaatst kunnen worden. Op bovenstaande vragen is dus slechts ten dele, of helemaal geen antwoord te geven.

Bij de beantwoording van bovenstaande vragen worden, waar geen informatie afkomstig uit landelijk onderzoek aanwezig is, resultaten uit lokaal gebruikersonderzoek gebruikt. Het gaat hier om gebruikersonderzoek dat in Apeldoorn (1978) en in Baarn (1978) werd uitgevoerd. Omdat het om lokaal onderzoek gaat, zijn de gegevens niet te generaliseren.

5.1 Sociaal-demografische kenmerken van bibliotheekleden

Het is bekend dat kinderen vaker lid zijn van de bibliotheek dan volwassenen. Van alle jeugdigen tot en met 17 jaar is 63 % lid van een openbare bibliotheek, terwijl van de volwassenen 18 % lid is. Van alle bibliotheekleden is 53 % een jeugdlid, terwijl deze

leeftijdscategorie slechts 27.1 % van de totale bevolking uitmaakt. (Statistisch Zakboek 1987 en SCP 1988)

Uit bestaand onderzoek naar de sociaal-demografische kenmerken van jeugdige bibliotheekleden komt het volgende beeld naar voren. Bibliotheeklidmaatschap en -gebruik hangt in hoge mate samen met leeftijd en geslacht. Met name de kinderen van 12 tot 14 jaar zijn vaak lid en maken frequent gebruik van de openbare bibliotheek. Naarmate kinderen ouder worden, zijn ze minder vaak lid van een bibliotheek en bezoeken ze deze veel minder vaak. Vanaf 18-jarige leeftijd, het moment waarop in de meeste bibliotheken het lidmaatschap niet meer gratis is, daalt het ledenpercentage aanzienlijk. Van de 18- tot 20-jarigen is in 1974 ongeveer 37 % lid van de bibliotheek, tegenover 67 % van de 12- tot 14-jarigen (zie tabel 2).

Tabel 2. Lidmaatschap en bezoekfrequentie van 12- tot 20-jarigen

	lidm.	frequent bezoek	niet-freq. bez.
12 - 14 jaar	67 %	58 %	9 %
15 - 17 jaar	62 %	49 %	13 %
18 - 20 jaar	37 %	31 %	6 %

In het Nationaal Onderzoek Jongerenbladen 1987 zijn gegevens over de bezoekfrequentie van 6- tot 19-jarigen verzameld. Deze zijn in tabel 3 te vinden.

Tabel 3. Bezoekfrequentie jongeren aan de openbare bibliotheek.

	frequent	niet-freq.	nooit
Meisjes			
- 6-7	65 %	12 %	23 %
- 8-9	69 %	15 %	16 %
- 10-12	69 %	20 %	11 %
- 13-14	55 %	34 %	11 %
- 15-16	54 %	36 %	10 %
- 17-19	52 %	26 %	22 %
Jongens			
- 6-7	52 %	15 %	33 %
- 8-9	54 %	21 %	25 %
- 10-12	59 %	23 %	18 %
- 13-14	51 %	30 %	19 %
- 15-16	46 %	33 %	21 %
- 17-19	38 %	34 %	28 %

Het aantal kinderen dat lid is van de bibliotheek, en dat de bibliotheek frequent bezoekt, is het hoogst bij de kinderen in de leeftijdscategorie van 10 tot 16 jaar. De bezoekfrequentie vertoont vanaf het zesde jaar een stijgende lijn. Na het twaalfde jaar daalt

de bezoekfrequentie tot het niveau van het beginpunt (respectievelijk voor jongens en voor meisjes). Meisjes zijn in iedere leeftijdscategorie vaker lid dan jongens en maken frequenter gebruik van de diensten van de bibliotheek dan jongens. Van de 6- tot 19-jarige meisjes bezoekt 84 % de bibliotheek wel eens. Bij de jongens in dezelfde leeftijdsgroep is dat 76 %.

Van alle leeftijdsklassen zijn het bij de meisjes vooral de 6- tot 12-jarigen die de bibliotheek frequent bezoeken; bij de jongens zijn dat de 6- tot 14-jarigen. De groep jongeren die de bibliotheek nooit bezoeken is vooral te vinden bij de 6- tot 9-jarige jongens, de 17- tot 19-jarige jongens, en in lichte mate bij de 17- tot 19-jarige meisjes.

Andere kenmerken dan de leeftijd en het geslacht van bibliotheekleden worden in het NOJ-onderzoek van 1987 niet weergegeven. Informatie daarover is te vinden in het onderzoek van "Leesgedrag" uit 1976.

Naast leeftijd en geslacht blijken ook de opleiding, het geloof en de werksituatie een rol te spelen bij het bibliotheeklidmaatschap.

Er is een lichte tendens dat hoger opgeleiden en gelovigen vaker lid zijn en frequentere gebruikers dan de lager opgeleiden. Onder de werkende jongeren en de werklozen zijn de minste leden te vinden, terwijl de schoolgaande jeugd, en met name degenen die een hogere opleiding volgen, het vaakst lid is.

Er is slechts een klein verschil tussen kinderen, woonachtig in steden en die op het platteland. Kinderen uit grote en middelgrote steden en uit verstedelijkte plattelandsgebieden zijn iets vaker lid dan kinderen die op het platteland wonen.

Dat bibliotheeklidmaatschap en -gebruik voor een belangrijk deel sociaal bepaald is, blijkt ook uit het gegeven, dat ouders een belangrijke rol spelen bij het al dan niet lid zijn van hun kinderen. Uit het onderzoek "Leesgedrag en bibliotheekgebruik" uit 1975 komt naar voren dat de ouders van bibliotheekleden in 38 % van de gevallen ook lid zijn; bij de niet-leden is dat percentage slechts 11 %. Ongeveer een kwart van de leden en van de ex-leden werd lid via de ouders (respectievelijk 20 en 25 %). Andere, even belangrijke toegangswegen bleken de school en vrienden en vriendinnen te zijn: 33 % van de leden was in hun jeugd via school lid geworden, 21 % was via vrienden lid geworden. Slechts 9 % was op eigen initiatief naar de bibliotheek gestapt om lid te worden.

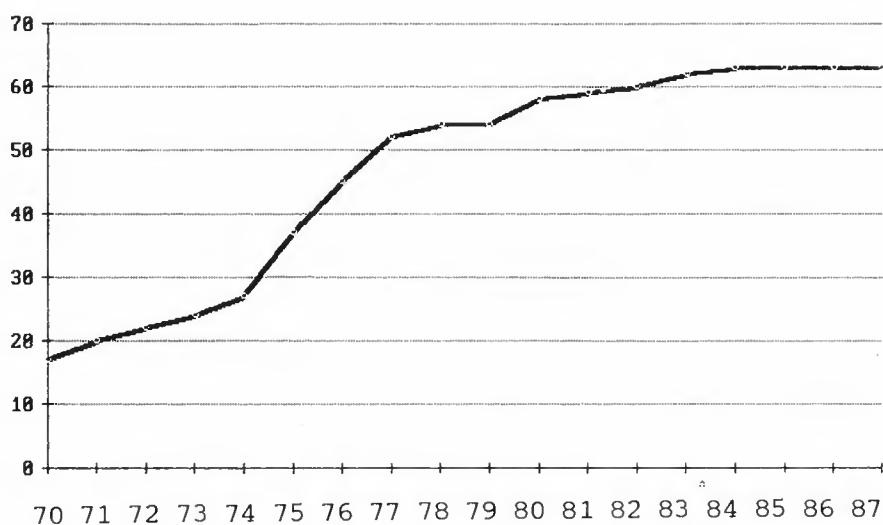
Het bezoeken van de bibliotheek gebeurt vaak samen met anderen.

Eenderde van de jongeren in de leeftijd van 9 tot 17 jaar gaat samen met anderen naar de bibliotheek, namelijk met vrienden (18 %) broers of zusjes (8 %) of met de ouders (4 %). (Jeugd en Boek 1974)

5.2 Lidmaatschap en bezoekfrequentie vanaf 1970

Jaarlijkse cijfers over het aantal bibliotheekleden in de leeftijd van 0 tot en met 17 jaar zijn vanaf 1970 door het CBS verzameld. In figuur 4 is weergegeven welk percentage van de kinderen tot 18 jaar vanaf 1970 tot en met 1987 lid was van een openbare bibliotheek.

Figuur 4. Percentage jeugdleden vanaf 1970.

Het percentage jeugdleden van 0 tot en met 17 jaar is vanaf 1970 tot en met 1980 duidelijk gestegen. De grootste toename van het aantal jeugdleden deed zich voor van 1970 tot en met 1980. In deze tien jaar is het percentage jeugdleden meer dan verdriedubbeld. In 1980 was 58 % van de jeugd tot 18 jaar lid van een bibliotheek. Daarna bleef het percentage kinderen dat lid is van de bibliotheek nog stijgen, hoewel veel minder hard. In 1987 was 63 % van de jeugdigen lid. Het percentage kinderen dat lid is, is helaas niet per leeftijdscategorie bekend. Vanaf 1984 werden wel cijfers verzameld over het percentage jeugdleden in de leeftijd van 14 tot 18 jaar (zie tabel 4). In deze leeftijdscategorie is het percentage leden zeer hoog.

Tabel 4. Percentage jeugdleden vanaf 1984 tot en met 1987.

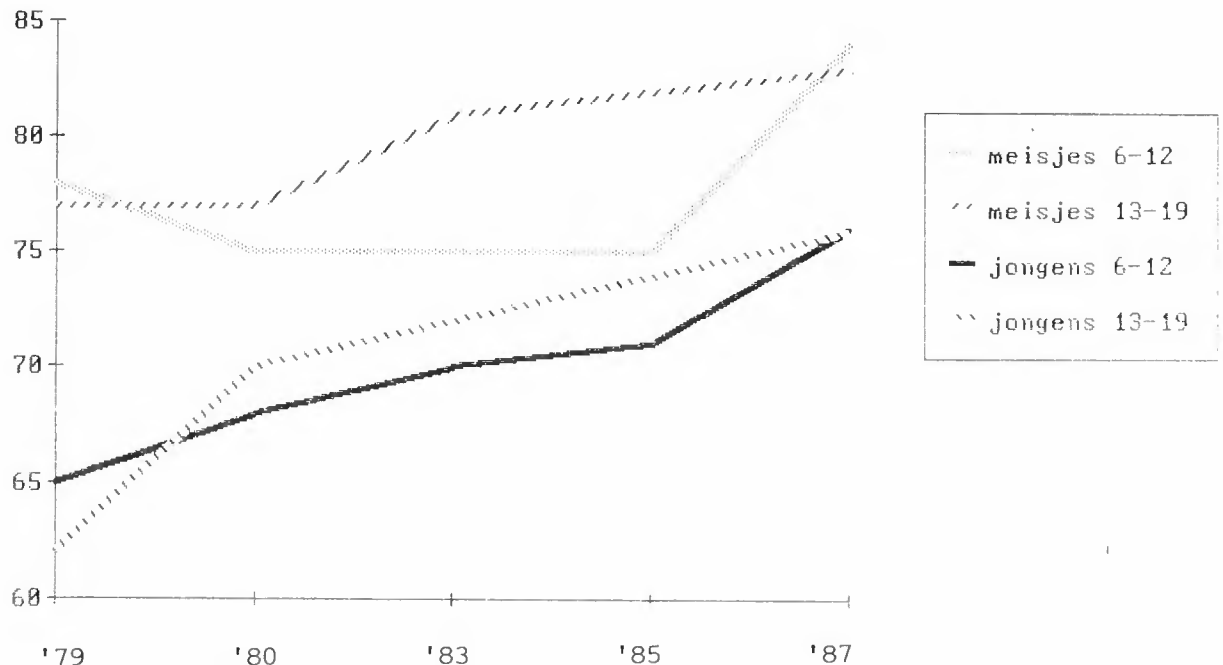
	1984	1985	1986	1987
0 - 18	62 %	63 %	63 %	63 %
0 - 14	56 %	55 %	54 %	--
14 - 18	77 %	82 %	85 %	--

In het Nationaal Onderzoek Jongerenbladen zijn vanaf 1979 gegevens verzameld over de bezoekfrequentie van kinderen. Hieruit blijkt dat in iedere leeftijdsklasse het percentage bibliotheekbezoekers duidelijk gestegen is. In figuur 5 zijn voor de jaren 1979, 1980, 1983, 1985 en 1987 de percentages kinderen die wel eens in de bibliotheek komen weergegeven.

Deze percentages worden voor meisjes en jongens van 6 tot 12 jaar en van 13 tot 19 jaar weergegeven.

Figuur 5. Percentage meisjes en jongens van 6 tot 12 en van 13 tot 19 jaar, dat weleens de bibliotheek bezoekt, van 1979 tot 1987.

In het NOJ-onderzoek uit 1983 zijn geen gegevens opgenomen over het percentage bibliotheekbezoekers in de leeftijdscategorie 6 tot 12 jaar. In het schema is voor deze leeftijdscategorie het gemiddelde genomen van 1980 en 1985.

De percentages zijn vanaf 1979 duidelijk gestegen: bij de meisjes wordt een stijging van 6 procent gehaald; bij de jongens vond de grootste stijging plaats: 11 procent bij de 9- tot 12-jarige jongens en 14 procent bij de 13- tot 19-jarige jongens.

5.3 Bibliotheekgebruik

De belangrijkste functie die de openbare bibliotheek voor kinderen heeft, is het uitlenen van boeken. Gevraagd naar de reden waarom ze naar de bibliotheek komen, antwoordt 89 % van de kinderen "om een boek te lenen". Andere veel genoemde redenen zijn:

- om informatie in te winnen 39 %
- om tijdschriften door te nemen 12 %
- om te studeren 8 %

(Leesgedrag, 1976)

Voor veel kinderen is de bibliotheek de belangrijkste bron voor boeken. Als antwoord op de vraag "Hoe kom je aan de boeken die je leest?" werd door 43 % van 9 tot 17 jarige kinderen het lenen uit de bibliotheek genoemd. Andere manieren van verwerving waren:

- cadeau krijgen 17 %
  - zelf kopen 12 %
  - lenen van mensen thuis 12 %
  - lenen van mensen buiten het gezin 9 %
  - lenen uit een andere bibliotheek 7 %
- (Jeugd en Boek 1974)

5.4 Niet-gebruikers

Wat zijn de redenen van kinderen om geen lid te zijn van de bibliotheek? In twee onderzoeken werd aan kinderen de vraag voorgelegd: "Waarom ben je geen lid van de openbare bibliotheek?". In beide onderzoeken was de vraag open: kinderen moesten zelf hun redenen om niet lid te zijn verwoorden.

Als antwoord op deze vraag kwamen de volgende redenen:

	Leesgedrag 12 - 20	fijne sfeer 12 - 14
- ik houd niet van lezen	35 %	38 %
- ik heb geen tijd	19 %	20 %
- ik heb thuis genoeg boeken	10 %	
- ik ga naar de schoolbibliotheek	11 %	
- ik kom op een andere manier aan boeken		21 %
- ik heb problemen met de bibliotheek		21 %
- anders	25 %	
	---	---
	100 %	100 %

(Uit: "Leesgedrag en bibliotheeklidmaatschap" en "Zo nu en dan hangt er een fijne sfeer"; antwoordcategorieën werden verschillend weergegeven.)

Beide onderzoeken laten in grote lijnen dezelfde uitkomsten zien, hoewel de resultaten door de verschillende vraagstelling niet geheel te vergelijken zijn. De resultaten van het onderzoek van "Leesgedrag" zijn niet recent (1976); het onderzoek "Zo nu en dan hangt er een fijne sfeer" is wel recent (1984), echter niet representatief. Uit deze cijfers kan opgemaakt worden, dat veel kinderen (tussen de 50 en de 60 %) geen lid zijn van een bibliotheek omdat ze niet van lezen houden en/of er geen tijd voor hebben.

Uit al eerder gepresenteerde gegevens (zie 4.1) blijkt er ook een tamelijk grote groep kinderen te zijn die geen lid is van de bibliotheek, maar wel veel leest. Ruim een derde van de 12- tot 20-jarige kinderen uit het onderzoek van "Leesgedrag" die geen lid zijn van de openbare bibliotheek, is als een veel-lezer te kenmerken. Aan de andere kant is er ook een groep kinderen, die wel lid is van een bibliotheek, maar deze weinig tot zelden bezoekt. Deze groep is echter maar klein: 9 % van de 12- tot 14-jarigen, 13 % van de 15- tot 17-jarigen, en 5 % van de 18- tot 20-jarigen. Als reden om niet vaak naar de bibliotheek te gaan, werd door respondenten genoemd:

- ik heb geen tijd 29 %
- ik heb thuis veel boeken 14 %
- anders/ geen opgave 57 %

Voor ruwweg eenderde van de bibliotheekleden is gebrek aan tijd de reden dat ze de bibliotheek niet frequent bezoeken. Voor ruwweg eenzesde van de respondenten geldt, dat ze vaak op een andere manier aan boeken komen. Het merendeel van de kinderen noemde een andere, of helemaal geen reden. Ook deze cijfers hebben betrekking op de situatie van 1976. (Leesgedrag, 1976)

5.5 Oordeel over dienstverlening

Het enige onderzoek waarin jeugdige respondenten uitgebreid zijn ondervraagd naar hun oordeel over de bibliotheek is "Zo nu en dan hangt er een fijne sfeer". De resultaten uit dit onderzoek kunnen slechts als indicatie dienen, daar het onderzoek gebaseerd is op een niet-representatieve steekproef.

Van de eerste en tweede klas LBO- en MAVO-leerlingen die in dit onderzoek werden geënquêteerd, antwoordde ongeveer 40 % bevestigend op de vraag of ze het leuk vonden in de bibliotheek, terwijl slechts 4 % 'nee' antwoordde. De betrouwbaarheid van dit soort vragen is echter niet groot. Het is bekend dat veel respondenten geneigd zijn positief te antwoorden op dergelijke vragen. Op de vraag waarom ze de bibliotheek leuk vonden gaf slechts 37 % van de jongeren een antwoord. Van de jongeren die de bibliotheek niet leuk vonden, gaf zelfs maar 9 % een antwoord op de vraag waarom niet.

De redenen van tevredenheid over de bibliotheek betroffen:

- voor 46 % de sfeer in de bibliotheek (het is er gezellig, er zijn vrienden en bekenden, je kunt er rustig lezen)
- voor 43 % het media-aanbod (er zijn leuke boeken te leen, er zijn veel boeken, alle soorten boeken zijn er, er zijn stripboeken)
- voor 11 % praktische overwegingen (het lidmaatschap is gratis, je kunt er boeken lezen).

De redenen van ontevredenheid betroffen:

- voor 65 % van de gevallen de sfeer (er is niets aan, het is er een dooie boel, het is er saai, te stil, een ongezellige troep)
- voor 25 % de media (er zijn geen goede boeken)
- voor 10 % uit praktische overwegingen (je moet een boete betalen bij te laat terugbrengen enz.).

Als antwoord op de vraag "Hoe kan het leuker in de bibliotheek?" kwamen slechts van 23 % van de kinderen een antwoord. De antwoorden betroffen

- de sfeer (78 %: muziek draaien, radio aan, posters ophangen)
- de media (9 %: behoefte aan een videotheek en platen)
- praktische overwegingen (13 %: geen boetes meer, langere uitleentermijnen enz.).

De respons op deze drie vragen was zeer minimaal zodat de betekenis die aan de resultaten gehecht moet worden niet groot is.

In een lokaal gebruikersonderzoek dat in Baarn werd gehouden in 1978, werden o.a. 70 15- tot 18-jarige bibliotheekleden ondervraagd. Op de vraag, of zij tevreden waren over de service, antwoordde de grootste groep bevestigend (90 % was tevreden tot zeer tevreden).

Een ander aspect van de dienstverlening betreft de mogelijkheid voor kinderen om snel en makkelijk te vinden wat zij zoeken. Hiernaar is nauwelijks onderzoek gedaan.

In het onderzoek "Jeugd en Boek" werd de respondenten gevraagd, of zij in de bibliotheek meestal makkelijk kunnen vinden wat zij zoeken. Ongeveer de helft antwoordde 'ja', ongeveer een kwart 'nee' (bij de resterende respondenten was de vraag niet van toepassing). De jongere kinderen van 9 tot 12 jaar antwoordden iets minder vaak 'ja' en iets vaker 'nee', hoewel de verschillen klein zijn.

In het gebruikersonderzoek in Apeldoorn werden 1700 jongeren in de leeftijd 0 tot 18 jaar ondervraagd. De helft van deze respondenten vond het makkelijk om zelf een boek uit te kiezen, de anderen helft had er enige of veel moeite mee.

In het onderzoek "Zo nu en dan hangt er een fijne sfeer" is tevens nagegaan of kinderen gebruik maken van de catalogi. Dit onderzoek heeft echter slechts betrekking op een niet-representatieve steekproef van eerste en tweede klas LBO en MAVO leerlingen.

Van de 912 respondenten uit deze groep die lid zijn van een bibliotheek, blijkt 13 % niet te weten wat een catalogus is, en 9 % niet te weten hoe een catalogus werkt. Slechts 13 % zegt de catalogus vaak te gebruiken; 53 % "kan de boeken ook zonder catalogus wel vinden", en 13 % gebruikt de catalogus weinig en vindt "dat de catalogus wel weg kan".

De meest gebruikte catalogus is de titelcatalogus (48 % van de antwoorden) gevolgd door de alfabetische catalogus (32 %) en de trefwoordencatalogus (13 %). Overigens werd de vraag hierover door slechts 14 % van de leerlingen beantwoord.

De manier waarop de leerlingen een boek zoeken, als ze eenmaal weten wat ze hebben willen, is meestal ongestructureerd: 80 % antwoord: "langs de rijen boeken lopen, gewoon zoeken, in de kasten kijken" enz.; 20 % antwoord dat ze een boek zoeken door middel van de catalogus of door het de bibliothecarissen te vragen.

Van de 15- tot 18-jarigen uit het onderzoek Baarn, maakt het merendeel (85 %) soms, een enkele keer of nooit gebruik van de kaartcatalogus. Als reden daarvoor twee-derde van de respondenten op, dat ze de catalogus niet nodig hebben. Het merendeel van deze respondenten maakt nauwelijks gebruik van de adviserende en inlichtingen verstrekende functie van het personeel. Slechts 7 % vraagt "altijd" of "meestal wel" hulp aan het bibliotheekpersoneel.

Resultaten uit onderzoek in Apeldoorn geven ongeveer hetzelfde beeld, hoewel de resultaten vanwege verschillende antwoordcategorieën niet echt te vergelijken zijn. Van de respondenten van 9 jaar tot 18 jaar gebruikt een kwart de catalogus vaak, de helft af en toe, en een kwart nooit. Ruim drie-kwart van de respondenten zegt goed met de catalogus om te gaan. Ruim de helft vraagt af en toe hulp aan het personeel, 40 % doet dit nooit.

5.6 Samenvatting

Van alle kinderen tot en met 17 jaar is 63 % lid van een openbare bibliotheek. Jongere kinderen en meisjes zijn veel vaker lid en bezoeken de bibliotheek frequenter dan de oudere jeugd en jongens. Hoger opgeleiden en gelovigen maken iets meer gebruik van de bibliotheek dan lager opgeleiden en niet-gelovigen.

Ondanks het feit dat kinderen de laatste decennia minder zijn gaan lezen, is het aantal kinderen dat lid is van de bibliotheek sinds 1975 duidelijk gestegen. De invloed van o.a. de contributievrijdom voor de jeugd, die in 1975 met de invoering van de WOB (Wet op het openbare bibliotheekwerk) van kracht werd, laat zich duidelijk afmeten aan de groei in het ledenpercentage dat sinds die tijd plaatsvond. Het ledenpercentage bedroeg in 1970 17 %, in 1975 37 % en in 1980 58 %. Vanaf die tijd is het ledenpercentage nog verder gestegen tot 63 % in 1987.

Het aantal kinderen in de leeftijd van 6 tot 19 jaar dat de bibliotheek bezoekt is toegenomen; van de 6- tot 12-jarigen bezoekt anno 1987 84 % de bibliotheek wel eens, van de 13- tot 19-jarige meisjes is dat 83 %. In 1979 was dat nog respectievelijk 78 en 77 %. De grootste stijging vond bij de jongens plaats: werd de bibliotheek in 1979 door 65 % van de 6- tot 12-jarige jongens en 62 % van de 13- tot 19-jarige jongens wel eens bezocht, in 1987 is dat bij beide leeftijdscategorieën 76 %.

Ouders, vrienden en de school spelen een belangrijke rol bij het lid worden van kinderen; van de nu volwassen leden werd 20 % lid via de ouders, 33 % via de school en 21 % via vrienden.

Het merendeel van de kinderen (89 %) komt naar de bibliotheek voor het lenen van boeken; 39 % komt om informatie in te winnen, en 8 % om te studeren.

Ongeveer de helft van de kinderen verwerft de boeken die ze lezen via de bibliotheek.

Over het oordeel van kinderen over de dienstverlening van de bibliotheek is weinig tot niets bekend; onderzoek waarin hiernaar gevraagd werd is niet representatief.

6 Literatuurlijst

Bakker, P. en Tellegen-van Delft, S.B.
De invloed van lezen; een rondleiding langs de bestaande theorieën
over de invloed van lectuur op kinderen.
Den Haag : Nederlands Bibliotheek en Lektuur Centrum, 1984.

Beentjes en Van der Voort (1987)
Beentjes, H., en T. van der Voort. Televisie en het lezen van de
jeugd. In : Onderwijs en Media (1987), nov. pag 1756-1 tot 1756-24.

Beentjes, H., en T. van der Voort. De invloed van het televisie kijken
op het lezen van de jeugd.
In : Massacommunicatie (1987) 2 (p. 107-134).

Catsburg, H. en Tellegen-van Delft, S. B.
Onderzoek van het Baschwitz-instituut.
In : En nu over jeugdliteratuur 1984/5. pag 160-161.

Catsburg, J. en Smits L.
Kinderen en Boeken IV a: een onderzoek naar jongens en meisjes van 9
tot en met 13 jaar en hun verwachtingen ten aanzien van het boek te
midden van het gehele scala van media. Amsterdam : Baschwitz
Instituut, 1979.

- Hooft, N. en E. Thunissen.
Kinderen en massamedia; een exploratief onderzoek naar de functies van
andere massamedia voor kinderen. Amsterdam : universiteit van
Amsterdam / Baschwitz Instituut, 1980.

Interim rapport onderzoek Jeugd¹ en Boek 1974.
Amsterdam : Nederlands Centrum voor Marketing Analyses en Sociaal
Wetenschappelijk Onderzoek bv. 1974.

Jeugd en Boek (1974)
Jeugd en Boek 1974: een onderzoek t.b.v. de Stichting Speurwerk
betreffende het Boek te Amsterdam. Amsterdam : Nederlands Centrum voor
Marketing Analyses en Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek bv, 1974.

Jeugd en Massamedia (1974)
Jeugd en Massamedia. Nos, afdeling Kijk- en Luisteronderzoek.
Hilversum : Intomart BV, 1974.

- Kleije, W.A.
De leesgewoonten van kinderen en jongeren: methoden van onderzoek. In
de serie: buiten het boekje. Den Haag : Nederlands Bibliotheek en
Lektuur Centrum, 1977.

Knulst, W.P., en Schoonderwoerd, L.
Waar blijft de tijd: onderzoek naar de tijdsbesteding van Nederlanders.
's-Gravenhage: Staatsuitgeverij, 1983. (SCP; sociale en culturele
studies nr. 4)

Knulst, W.P.

Een week tijd: rapport van een onderzoek naar de tijdsbesteding van de Nederlandse bevolking in oktober 1975.

's-Gravenhage: Staatsuitgeverij, 1977. (SCP-cahier nr. 10)

Leesbevordering : overdaad of noodzaak?

Den Haag : Nederlandse Boekverkopersbond, 1988.

Leesgedrag (1976)

Leesgedrag en Bibliotheeklidmaatschap 12 à 20 jarigen / Bureau Lagendijk in opdracht van het NBLC. Apeldoorn : Bureau Lagendijk, 1976.

Leesgedrag en Bibliotheekgebruik (1975)

Leesgedrag en Bibliotheekgebruik : onderzoek van het Nederlands Centrum voor Marketing Analyses en Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek BV te Amsterdam. 's-Gravenhage : Staatsuitgeverij 1975.

Van Lil, Vooy's en Van der Voort (1988)

Van Lil, J.E., Vooy's, M.W. en Van der Voort, T.H.A.

Het verband tussen televisie kijken en vrijetijds-lezen; een dwarsdoorsnede studie.

In : Pedagogische Studiën, tijdschrift voor onderwijskunde en opvoedkunde /10, oktober 1988.

Maandstatistiek van de bevolking 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987 en 1988.

Den Haag : Centraal Bureau voor de Statistiek.

NOJ 1987

Nationaal Onderzoek Jongerenbladen 1987 : analyse van de nederlandse jongerenmarkt. Haarlem : Nederlandse Onderneming voor Uitgevers Marktonderzoek, 1987

NOJ 1979

Nationaal Onderzoek Jongerenbladen 1979 : analyse van de nederlandse jongerenmarkt. Haarlem : Nederlandse Onderneming voor Uitgevers Marktonderzoek, 1979.

NOJ 1980

Nationaal Onderzoek Jongerenbladen 1980 : analyse van de nederlandse jongerenmarkt. Haarlem : Nederlandse Onderneming voor Uitgevers Marktonderzoek, 1980.

NOJ 1983

Nationaal Onderzoek Jongerenbladen 1983 : analyse van de nederlandse jongerenmarkt. Haarlem : Nederlandse Onderneming voor Uitgevers Marktonderzoek, 1983.

NOJ 1985

Nationaal Onderzoek Jongerenbladen 1985 : analyse van de nederlandse jongerenmarkt. Haarlem : Nederlandse Onderneming voor Uitgevers Marktonderzoek, 1985.

Slotnota n.a.v. het onderzoek Jeugd en Boek 1974.
Amsterdam : Nederlands Centrum voor Marketing Analyses en Sociaal Wetenschappelijk onderzoek bv.

SCP 1988
Sociaal en Cultureel Planbureau (1988)
Sociaal en Cultureel Rapport 1988.
's-Gravenhage: Staatsuitgeverij, 1988.

Statistisch Zakboek 1982, 1983, 1984, 1985, 1986 en 1987.
Den Haag : Centraal Bureau voor de Statistiek.

Sijtstra, J.
Een onderzoek naar leesgedrag, over het leesgedrag van kinderen in een arbeidersbuurt. In : En nu over jeugdliteratuur 1984 / 1, p. 13-17.

Tellegen-van Delft (1986)
Tellegen-van Delft, S.B. Waarom zou je lezen? Een onderzoek naar leesredenen en leesbeletsels van leerlingen in het vierde, zesde en achtste leerjaar. Baschwitz Instituut, Amsterdam, 1986.

De Vries, A. 1987
De Vries, A. 'Dat weten we niet zeker' : over Waarom zou je lezen? van Saskia Tellegen en Ineke Catsburg. In : Leesgoed / 6, 1987, pag. 233-234.

Vroom, H.H.
Bibliotheekonderzoek 1978; verslag van een steekproefonderzoek binnen de Baarnse Openbare Bibliotheek.
Baarnse Openbare Bibliotheek te Baarn.

Van woord naar beeld? (1988)
Knulst, W. en Kalmijn, M. Van woord naar beeld? : onderzoek naar de verschuivingen in de tijdsbesteding aan de media in de periode 1975 - 1985.
Den Haag : Sociaal Cultureel Planbureau, 1988.

Voldoet de Bibliotheek Apeldoorn aan de behoefte van de jeugd t/m 17 jaar?; een onderzoek onder huidige en vroegere gebruikers van de bibliotheek.
Samenwerkingsorgaan Oost-Veluwe. Sociologische afdeling Apeldoorn, 1978.

Zo nu en dan ... 1984.
Bethlehem, J. Zo nu en dan hangt er een fijne sfeer : LBO en MAVO leerlingen over lezen en bibliotheekgebruik, een onderzoeksverslag.
Leeuwarden : Openbare Bibliotheek, 1984.

1987

8. ACTIVITEITEN EN BEZIGHEDEN

Bibliotheekbezoek, 35 verschillende vrije tijds- en hobbybezigheden, de beoefening van 28 sporten, de mobiliteit en de vakanties van de jeugd vormen de ingrediënten van dit onderdeel van de publicatie.

8.1 BIBLIOTHEEKBEZOEK

Zowel bij jongens als bij meisjes is het weleens bezoeken van de bibliotheek verder toegenomen in vergelijking met NOJ 1983 en NOJ 1985. Maar liefst 80% van alle ondervraagde jongeren komt weleens in de bibliotheek. Het bibliotheekbezoek is bij meisjes opvallend hoger dan bij jongens.

Bibliotheekbezoek

n = 2519

Allen 6-19 jaar	TOTAAL %	J o n g e n s			M e i s j e s		
		Totaal %	6-12 %	13-19 %	Totaal %	6-12 %	13-19 %
<u>Bezoekt bibliotheek:</u>							
- weleens	80	76	76	76	84	84	83
- nooit	20	24	24	24	16	16	17
<u>Bezoekfrequentie:</u>							
- meer dan 1 x p.wk	5	5	4	6	5	4	6
- 1 x per week	14	12	13	12	16	17	15
- 1 x per 2 weken	14	13	15	11	15	19	13
- 1 x per 3 weken	21	19	24	15	23	27	19
- 1 x per maand	14	14	11	16	14	10	17
- 1 à 2 x per kwartaal	6	7	5	8	6	3	8
- 3 x p. jr of minder	5	6	4	8	4	3	5
Projectie x 1000	2828	1446	627	819	1382	597	785

Bijlage 1. Aantal jeugdigen en aantal bibliotheekleden vanaf 1980.

absolute aantallen jeugdigen en bibliotheekleden van 1980 tot en met 1987

	leden 0 - 18	kind. 0 - 18	leden 0 - 13	kind. 0 - 13	leden 14 - 18	kind. 14 - 18
1980	2282000	3932718				
1981	2279000	3891167				
1982	2295000	3740692				
1983	2229000	3659347				
1984	2229000	3588120	1471000	2605693	758000	982427
1985	2217000	3529229	1411000	2555031	806000	974198
1986	2193000	3479666	1368000	2525583	825000	954083
1987	2161555	3421019		2517578		903441

percentage jeugdleden van 1970 tot en met 1987

	0 - 18	0 - 13	14 - 18
1970	17 %		
1971	20 %		
1972	22 %		
1973	24 %		
1974	27 %		
1975	37 %		
1976	45 %		
1977	52 %		
1978	54 %		
1979	54 %		
1980	58 %		
1981	59 %		
1982	60 %		
1983	62 %		
1984	63 %	56 %	77 %
1985	63 %	55 %	82 %
1986	63 %	54 %	85 %
1987	63 %		

Bronnen: Maandblad voor de statistiek 1982 tot en met 1988, CBS.
 Statistiek van de Openbare Bibliotheek, 1974, 1978 en 1980 tot en met 1986, CBS.

Statistisch Zakboek 1980 tot en met 1986, CBS.

Bevolkingsstatistiek van het CBS, 1969 tot en met 1975.

Bijlage 2. Bezoekfrequentie volgens NOJ-rapporten.

bezigheden

NOJ 79

BIBLIOTHEEK-BEZOEK

JUNGENS 6-19 JAAR

STEEKPROEF 1369

100%=1671 XDUIZEND	BEREIK PER GEMID.NR		KOMT WEL EENS IN BIBLIOTH.		AFGELOPEN 7 DAGEN IN BIBL.		1-2 WEKEN GELEDEN IN BIBL.		AFGELOPEN MAAND IN BIBL.		LANGER DAN 1 MNO GELEOEN		WEET NIET WANNEER IN BIBL.		STEEK-PROEF GROOTTE
	%	PK	%	PR	%	PR	%	PR	%	PR	%	PR	%	PR	
P O P U L A T I E	100	1671	63	1060	27	453	16	275	8	131	11	179	1	17	1369
LEEFTIJD 6-12 JAAR	100	853	65	551	25	215	20	171	7	60	11	92	1	12	766
13-19 JAAR	100	818	62	509	30	243	13	103	9	72	11	37	1	4	603
6-7	100	240	50	120	21	50	14	34	4	11	9	21	1	3	197
8-9	100	248	70	173	24	60	24	60	8	19	12	30	2	4	226
10-12	100	365	71	258	29	105	21	77	8	30	11	42	1	5	343
13-14	100	254	71	180	29	75	15	37	14	34	12	31	1	2	217
15-16	100	257	61	157	29	74	12	31	10	26	10	27	0	0	177
17-19	100	307	56	172	31	95	11	35	4	12	9	29	1	2	209
BEREIK P. GEM. NR.															
MUZIEK EXPRES	100	194	63	123	34	66	13	25	6	11	10	20	1	1	270
POPFOTO	100	305	63	191	32	98	10	32	8	23	11	34	1	4	395
MUZIEK PARADE	100	70	58	40	30	21	13	9	5	4	8	6	1	1	112
HITKRANT	100	128	65	84	33	43	14	18	7	9	10	12	1	2	263
KIJK CLUB	100	196	78	153	39	77	14	27	12	24	13	25	0	0	272
	100	48	59	28	32	15	7	3	8	4	10	5	1	1	79
TINA	100	187	65	121	28	52	16	31	9	17	11	21	0	1	270
EPPU	100	376	66	247	26	99	18	69	9	32	12	46	0	1	604
DONALO DUCK	100	846	64	542	28	237	17	144	9	73	10	92	1	7	971
ME+PF	100	408	63	259	32	131	12	49	7	30	11	44	1	5	469
ME+PF+HITKR	100	452	64	288	31	142	13	57	8	35	11	50	1	5	514
ME+PF+CLUB	100	429	63	272	32	137	12	51	7	32	11	47	1	5	491
ME+PF+CLUB+KIJK	100	546	67	364	32	177	13	72	9	47	11	63	1	5	601
5 MAAN08LD+HITKR	100	591	67	394	32	190	14	80	9	52	11	68	1	5	638
KIJK+ME	100	354	71	252	36	128	14	49	9	32	11	41	0	1	447
KIJK+CLUB	100	232	75	173	38	87	13	29	12	27	13	29	0	1	323
KIJK+PF	100	331	62	207	32	104	10	34	8	26	11	36	1	4	424
CLUB+PF+TINA	100	458	64	295	31	141	13	59	8	37	12	53	1	5	573
D.DUCK+EPPU	100	993	64	638	27	270	17	174	9	86	10	102	1	7	1064
D.DUCK+TINA	100	910	64	580	27	250	17	155	9	78	10	91	1	7	1003
EPPU+TINA	100	496	66	327	27	134	18	89	9	42	12	60	0	2	693
O.DUCK+EPPU+TINA	100	1036	64	665	27	279	17	180	9	89	11	109	1	7	1080
TOTAAL 9 JEUGDBLD.	100	1265	65	826	28	359	17	212	8	105	11	140	1	11	1216

BIBLIOTHEEK-BEZOEK

MEISJES 6-19 JAAR

STEEKPROEF 1287

100%=1613 XOUZENO	BEREIK PER GEMIO.NR		KOMT WEL EENS IN BIBLIOTH.		AFGELOPEN 7 OAGEN IN BIBL.		1-2 WEKEN GELEOEN IN BIBL.		AFGELOPEN MAANO IN BIBL.		LANGER OAN 1 MND GELEOEN		WEET NIET WANNEER IN BIBL.		STEЕК-PROEF GROOТTE
	%	PR	%	PR	%	PR	%	PR	%	PR	%	PR	%	PR	
P O P U L A T I E	100	1613	78	1256	36	575	20	325	9	143	12	201	1	12	1287
LEEFTIJD 6-12 JAAR	100	805	78	632	38	308	21	168	9	71	9	76	1	8	700
13-19 JAAR	100	808	77	625	33	267	19	157	9	72	15	125	0	4	587
6- 7	100	225	65	146	27	60	23	51	6	14	8	18	1	2	192
8- 9	100	237	78	185	41	98	21	49	8	19	7	18	0	1	201
10-12	100	343	88	300	44	150	20	67	11	38	12	40	1	5	307
13-14	100	249	80	199	36	89	20	51	11	27	12	30	1	2	215
15-16	100	243	82	200	40	97	19	46	11	27	12	29	0	0	183
17-19	100	316	72	226	26	81	19	60	5	17	21	66	1	2	189
BEREIK P. GEM. NR.															
MUZIEK EXPRES	100	248	79	195	32	80	19	47	11	26	15	38	1	3	357
PGPFOTO	100	587	79	466	35	207	18	107	11	62	15	86	1	4	641
MUZIEK PARAOE	100	88	74	65	34	30	21	19	6	5	12	10	0	0	141
HITKRANT	100	202	81	163	37	75	19	38	11	22	13	26	1	1	347
KIJK	100	86	81	69	30	26	30	25	8	7	12	10	1	1	132
CLUB	100	252	85	214	37	92	20	51	11	27	17	43	0	1	299
TINA	100	559	79	443	38	214	18	101	9	49	14	76	1	3	693
EPPU	100	211	77	163	35	75	21	43	8	17	13	27	0	1	373
OONALO OUCK	100	707	79	560	38	266	19	132	9	64	13	94	1	5	848
ME+PF	100	676	79	537	35	234	19	128	10	70	15	100	1	5	685
ME+PF+HITKR	100	717	80	571	35	248	19	137	10	74	15	107	1	6	707
ME+PF+CLUB	100	757	80	604	35	265	19	147	10	77	15	111	1	5	722
ME+PF+CLUB+KIJK	100	791	80	631	35	274	20	158	10	79	14	115	1	5	751
5 MAANOBL0+HITKR	100	825	80	657	35	286	20	164	10	81	14	119	1	6	768
KIJK+ME	100	312	79	246	32	101	21	65	10	31	15	46	1	3	427
KIJK+CLUB	100	313	84	264	36	112	22	68	10	32	16	50	1	2	374
KIJK+PF	100	691	80	554	36	246	19	133	10	65	15	101	1	4	690
CLUB+PF+TINA	100	939	79	744	37	345	19	178	9	88	14	128	1	6	916
D.OUCK+EPPU	100	784	79	618	38	296	19	146	9	70	13	101	1	5	897
D.OUCK+TINA	100	971	79	768	37	362	19	185	9	85	13	129	1	7	1016
EPPU+TINA	100	669	79	528	38	252	19	128	9	58	13	87	1	3	796
O.OUCK+EPPU+TINA	100	1017	79	804	37	379	19	196	9	90	13	132	1	7	1041
TOTAAL 9 JEUG08LO.	100	1291	79	1015	36	471	20	253	9	116	13	166	1	9	1176

BEZIT VAN LEESBOEKEN; BIBLIOTHEEKBEZOEK (VRAAG 63 T/M 66)

MEISJES 13-19 JAAR

STEEKPROEFOMVANG: 644

POPULATIE: 852 XDUIZEND	BEREIK PER GEMIDDEELD NUMMER		BEZIT LEES- BOEKEN		AANTAL LEESBOEKEN: IN BEZIT:						BEZOEK MELEENS		BIBLIOTHEEKBEZOEK: FREQUENTIE:						STEEL- PROEF GROOTTE		
	MINDER DAN 20	20 T/M 39	40 OF MEER	1 OF MEER KEER PER WEEK	2-3 KEER PER MAAND	1 KEER PER MAAND	MINDER VAAK	ABS.													
	X	PR	X	PR	X	PR	X	PR	X	PR	X	PR	X	PR	X	PR	X	PR			
LEEFTIJD 6-12 JAAR	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0		
13-16 JAAR	100	480	95	455	29	130	37	171	33	152	88	423	30	126	30	126	24	101	17	70	409
17-19 JAAR	100	372	92	341	27	92	30	101	43	148	72	268	41	109	27	73	18	48	13	35	235
MUZIEK EXPRES	100	123	93	114	27	31	39	45	33	38	81	99	32	32	27	27	24	23	18	18	204
POPFOTO	100	318	95	303	29	88	36	108	35	107	81	257	30	76	28	72	24	61	18	47	390
HITKRANT	100	123	94	115	29	34	36	42	34	39	81	99	36	36	21	20	26	26	17	17	232
KIJK	100	46	99	46	22	10	30	14	46	21	93	43	39	17	31	13	20	9	10	4	73
CLUB	100	262	95	249	26	65	35	88	38	95	82	214	36	78	30	65	20	42	13	29	314
KISS	100	143	97	139	32	45	34	47	33	46	75	107	34	36	26	28	21	23	19	21	190
DARLING	100	75	99	74	28	21	36	27	35	26	78	58	38	22	22	13	21	12	19	11	112
DONALD DUCK	100	321	95	304	27	81	34	105	38	117	82	262	33	87	34	90	19	49	14	36	349
EPPQ	100	63	96	61	31	19	42	26	27	17	82	52	36	19	22	11	27	14	15	8	109
TINA	100	318	95	302	27	81	38	116	34	103	78	248	35	88	29	71	20	49	16	39	345
ANITA	100	183	93	170	28	47	37	63	35	59	75	137	32	44	27	37	20	27	21	29	259
MICKEY	100	51	93	47	28	13	43	20	29	14	85	43	44	19	22	9	25	11	10	4	101
KUIFJE	100	94	93	87	33	29	33	29	32	28	77	72	39	28	31	22	19	14	11	8	127
ROBBEDDES	100	23	89	20	17	3	30	6	53	11	72	16	37	6	37	6	16	3	10	2	45
ALLE JEUGDBLADEN	100	713	94	668	29	193	34	229	36	243	81	578	33	189	30	173	21	123	16	91	588
TOTAAL	100	852	93	796	28	222	34	272	38	300	81	691	34	236	29	200	22	149	15	105	644

BEZIT VAN LEESBOEKEN; BIBLIOTHEEKBEZOEK (VRAAG 63 T/M 66)

JONGENS 13-19 JAAR

STEEKPROEFOMVANG: 574

POPULATIE: 894 XOUIZENO	BEREIK PER GEMIDDELO NUMMER		BEZIT LEES- BOEKEN		AANTAL LEESBOEKEN: IN BEZIT:						BEZOEK WELEENS		BIBLIOTHEEKBEZOEK: FREQUENTIE:						STEEL- PROEF GROOTTE		
	MINOER DAN 20	20 T/M 39	40 OF MEER	1 OF MEER KEER PER WEEK	2-3 KEER PER MAAND	1 KEER PER MAAND	MINOER VAAK	ARS.													
	X	PR	X	PR	X	PR	X	PR	X	PR	X	PR	X	PR	X	PR	X	PR	X	PR	ARS.
LEEFTIJD 6-12 JAAR	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
13-16 JAAR	100	503	90	450	40	179	33	151	27	121	76	381	31	119	32	120	24	91	13	49	375
17-19 JAAR	100	391	84	329	38	125	34	113	27	87	67	260	33	86	22	58	23	60	22	57	199
MUZIEK EXPRES	100	130	86	111	46	51	32	36	21	24	73	95	33	31	30	29	19	18	18	18	159
POPFOTO	100	202	87	176	41	72	37	65	22	39	73	148	34	50	29	43	21	31	16	24	228
HITKRANT	100	125	90	113	42	48	33	37	24	28	77	96	34	33	30	29	22	21	14	14	174
KIJK CLUB	100	185	93	172	37	64	33	57	30	52	78	144	36	52	35	51	16	22	13	19	210
	100	26	82	21	37	8	43	9	21	4	87	23	39	9	16	4	20	5	25	6	42
KISS OARLING	100	25	80	20	26	5	23	5	51	10	78	20	41	8	7	1	25	5	27	5	26 11
DONALD DUCK	100	405	89	362	38	139	36	131	25	92	73	295	30	88	28	83	23	68	18	54	348
EPP0	100	180	90	163	41	67	26	42	32	51	76	136	35	47	25	35	18	25	21	28	196
TINA	100	101	93	94	40	38	32	30	27	25	74	75	34	25	23	18	29	22	12	9	101
ANITA	100	19	96	18	38	7	36	7	27	5	60	11	17	2	36	4	19	2	18	2	30
MICKEY	100	81	95	77	40	31	36	28	24	18	74	60	34	21	27	16	19	12	19	11	111
KUIFJE	100	198	88	174	42	72	32	55	27	46	70	138	33	46	31	42	18	25	17	24	212
ROBBED0ES	100	54	92	49	44	22	36	18	20	10	66	35	37	13	40	14	12	4	8	3	78
ALLE JEUGBLADEN	100	682	89	608	39	239	34	204	27	162	73	501	32	158	29	144	22	109	17	87	495
TOTAAL	100	894	87	779	39	304	34	264	27	208	72	641	32	206	28	178	24	151	16	105	574

1985

Bibliotheekbezoek

n = 1233

Jongens 6 - 19 jaar	TOTAAL %	l e e f t i j d					
		6-7 %	8-9 %	10-12 %	13-14 %	15-16 %	17-19 %
Bezoekt bibliotheek:							
- nooit	27	33	29	27	21	25	31
- weleens	73	67	71	73	79	75	69
Frequentie bibliotheekbezoek:							
- meer dan 1 x p. wk	5	2	3	5	6	5	6
- 1 x per week	12	14	13	15	16	11	8
- 1 x per twee weken	14	15	16	16	15	17	8
- 1 x per drie weken	16	22	22	14	18	12	14
- 1 x per maand	13	7	9	15	13	12	15
- 1-2 x per kwartaal	7	4	2	5	7	9	10
- 3 x p.j. of minder	5	2	5	4	2	7	8
Projectie x 1000	1508	175	179	302	240	251	361

Bibliotheekbezoek

n = 1268

Meisjes 6 - 19 jaar	TOTAAL %	l e e f t i j d					
		6-7 %	8-9 %	10-12 %	13-14 %	15-16 %	17-19 %
Bezoekt bibliotheek:							
- nooit	21	34	34	14	14	14	24
- weleens	79	66	66	86	86	86	76
Frequentie bibliotheekbezoek:							
- meer dan 1 x p. wk	5	2	5	2	7	7	3
- 1 x per week	13	11	10	13	14	18	9
- 1 x per twee weken	19	24	19	26	19	15	14
- 1 x per drie weken	20	21	19	24	23	17	17
- 1 x per maand	10	6	6	8	12	11	15
- 1-2 x per kwartaal	6	2	2	5	6	8	10
- 3 x p.j. of minder	5	1	5	4	4	7	7
Projectie x 1000	1442	167	170	290	230	240	345

n = 1233

Jongens 6-19 jaar	TOTAAL %	L e e f t i j d					
		6-7 %	8-9 %	10-12 %	13-14 %	15-16 %	17-19 %
<u>Bezoekt bibliotheek:</u>							
- weleens	76	68	76	82	81	79	72
- nooit	24	32	24	18	19	21	28
<u>Bezoekfrequentie:</u>							
- meer dan 1 x p.wk	5	1	2	6	7	7	5
- 1 x per week	12	14	14	12	10	14	11
- 1 x per 2 weken	13	16	15	15	15	11	9
- 1 x per 3 weken	19	21	23	26	19	14	13
- 1 x per maand	14	10	11	13	17	17	16
- 1à2 x per kwartaal	7	5	3	6	7	9	9
- 3 x p. jr of minder	6	-	7	4	6	7	9
Projectie x 1000	1446	177	175	275	210	243	366

n = 1286

Meisjes 6-19 jaar	TOTAAL %	L e e f t i j d					
		6-7 %	8-9 %	10-12 %	13-14 %	15-16 %	17-19 %
<u>Bezoekt bibliotheek:</u>							
- weleens	84	77	84	88	88	89	78
- nooit	16	23	16	12	12	11	22
<u>Bezoekfrequentie:</u>							
- meer dan 1 x p.wk	5	1	6	4	6	6	7
- 1 x per week	16	17	15	20	14	14	16
- 1 x per 2 weken	15	17	21	18	13	17	10
- 1 x per 3 weken	23	29	26	27	23	17	18
- 1 x per maand	14	5	12	12	18	23	14
- 1à2 x per kwartaal	6	2	2	5	12	7	6
- 3 x p. jr of minder	4	5	1	3	4	6	6
Projectie x 1000	1382	168	167	262	201	231	353

Bijlage 3 Tijdsbesteding aan verschillende media, TBO-gegevens.

BIJLAGE D BELANGRIJKE UITKOMSTEN GEPRESENTEERD NAAR GESLACHT EN LEEFTIJD

D.1 Tijdsbesteding aan diverse soorten media naar geslacht en leeftijd in 1975, 1980, 1985

Tabel D.1 Tijdsbesteding aan media naar geslacht en leeftijd in 1975, 1980, 1985 (in uren per week)

	media totaal	tv	radio	mu- ziek	lezen					
					totaal	boe- ken	kran- ten	kranten		
								alge- mene	kwa- li- teits	regio- nale
1975	18,5	10,2	1,4	0,8	6,1	1,6	2,5	0,9	0,4	1,2
mannen	19,8	11,0	1,8	1,1	6,0	1,4	2,9	1,0	0,4	1,5
12-19 jaar	17,9	9,7	1,9	2,1	4,2	2,0	0,9	0,2	0,1	0,7
20-34 jaar	16,9	9,1	1,0	1,0	5,8	1,4	2,9	1,0	0,6	1,3
35-49 jaar	18,4	11,2	1,3	0,7	5,3	1,1	2,6	0,9	0,2	1,5
50-64 jaar	23,2	12,2	2,4	0,8	7,8	1,2	4,1	1,3	0,5	2,3
65 jaar en ouder	27,3	15,4	3,3	0,7	7,9	0,9	4,8	2,1	0,8	1,9
vrouwen	17,2	9,4	1,1	0,5	6,2	1,9	2,2	0,8	0,4	1,0
12-19 jaar	15,1	8,3	0,8	1,1	4,9	2,3	0,8	0,4	0,2	0,3
20-34 jaar	14,1	8,3	0,5	0,4	4,9	1,5	1,6	0,7	0,2	0,8
35-49 jaar	16,3	9,3	0,6	0,5	5,9	1,5	2,6	1,0	0,4	1,1
50-64 jaar	19,8	10,3	1,2	0,4	8,0	2,0	3,0	0,9	0,3	1,8
65 jaar en ouder	22,9	11,8	2,8	0,2	8,1	2,3	3,1	0,9	1,0	1,3
1980	17,8	10,3	1,1	0,6	5,7	1,6	2,3	1,0	0,3	1,1
mannen	20,0	11,6	1,5	0,8	6,1	1,5	2,9	1,1	0,4	1,4
12-19 jaar	19,6	12,9	1,4	1,3	4,1	1,7	1,0	0,4	0,1	0,4
20-34 jaar	16,0	9,1	0,9	0,8	5,1	1,1	2,5	0,7	0,5	1,3
35-49 jaar	19,1	11,1	1,5	0,7	5,7	1,0	2,9	1,1	0,3	1,4
50-64 jaar	21,3	12,3	1,6	0,6	6,9	1,1	3,8	1,9	0,2	1,6
65 jaar en ouder	31,0	16,5	2,8	0,7	11,0	3,4	5,4	2,3	0,5	2,5
vrouwen	15,7	9,1	0,8	0,4	5,3	1,7	1,8	0,8	0,2	0,8
12-19 jaar	14,3	8,4	1,1	0,9	3,9	2,1	0,5	0,2	0,1	0,2
20-34 jaar	13,0	7,5	0,4	0,4	4,7	1,7	1,4	0,5	0,3	0,6
35-49 jaar	14,8	8,8	0,5	0,3	5,2	1,2	2,1	1,0	0,2	0,9
50-64 jaar	17,2	9,7	0,8	0,3	6,5	1,5	2,5	1,0	0,3	1,1
65 jaar en ouder	21,1	12,3	1,8	0,3	6,7	1,9	2,7	1,5	0,2	1,1
1985	18,8	12,1	1,0	0,4	5,3	1,3	2,3	0,8	0,4	1,1
mannen	18,1	12,8	1,4	1,1	2,8	1,0	0,8	0,3	0,1	0,4
12-19 jaar	17,1	11,9	0,7	0,6	3,9	0,8	2,0	0,6	0,5	0,9
35-49 jaar	18,8	12,5	0,6	0,4	5,3	0,9	2,8	0,9	0,5	1,4
50-64 jaar	24,6	14,8	1,7	0,3	7,8	1,5	4,0	1,5	0,4	2,1
65 jaar en ouder	30,2	17,6	2,4	0,4	9,6	2,0	4,9	2,0	0,5	2,4
vrouwen	17,1	10,8	0,8	0,3	5,2	1,6	1,9	0,6	0,4	0,9
12-19 jaar	15,4	10,8	0,9	0,6	3,1	1,6	0,3	0,1	0,0	0,2
20-34 jaar	14,1	9,2	0,4	0,3	4,3	1,4	1,4	0,4	0,4	0,6
35-49 jaar	14,8	9,1	0,4	0,1	5,1	1,4	2,1	0,6	0,4	1,1
50-64 jaar	18,0	10,7	0,9	0,2	6,3	1,5	2,6	0,8	0,4	1,3
65 jaar en ouder	25,6	15,9	1,9	0,1	7,7	2,1	3,1	1,2	0,5	1,4

vervolg tabel D.1

	tijdschriften							typologie kranten/tijd- schriften	
	totaal popu- lair	hobby	opinie	jonge- ren	omroep- bladen huis- bladen	huis aan huis- bladen	gesp. kran- ten/ bladen	ove- rige kran- ten/ bladen	
1975	2,0	0,7	0,4	0,1	0,1	0,2	0,4	1,0	3,5
mannen	1,7	0,4	0,4	0,2	0,1	0,2	0,5	1,1	3,6
12-19 jaar	1,3	0,3	0,1	0,1	0,3	0,2	0,2	0,4	1,9
20-34 jaar	1,6	0,4	0,3	0,3	0,1	0,1	0,4	1,1	3,3
35-49 jaar	1,5	0,4	0,4	0,1	0,0	0,2	0,5	0,7	3,5
50-64 jaar	2,5	0,4	0,7	0,4	0,0	0,2	0,7	1,7	4,9
65 jaar en ouder	2,2	0,4	0,7	0,2	0,0	0,3	0,7	1,8	5,2
vrouwen	2,2	0,9	0,5	0,1	0,1	0,2	0,4	0,9	3,4
12-19 jaar	1,8	0,7	0,4	0,0	0,4	0,1	0,2	0,6	2,0
20-34 jaar	1,8	0,9	0,3	0,1	0,0	0,1	0,4	0,6	2,8
35-49 jaar	1,9	0,8	0,4	0,1	0,0	0,1	0,4	0,9	3,5
50-64 jaar	3,0	1,5	0,5	0,1	0,0	0,3	0,6	0,9	5,1
65 jaar en ouder	2,7	0,8	0,8	0,1	0,0	0,3	0,6	1,9	3,9
1980	1,8	0,5	0,4	0,1	0,1	0,2	0,4	1,0	3,1
mannen	1,7	0,3	0,4	0,2	0,1	0,2	0,5	1,2	3,4
12-19 jaar	1,4	0,2	0,2	0,1	0,7	0,1	0,1	0,4	1,9
20-34 jaar	1,5	0,3	0,4	0,2	0,1	0,1	0,3	1,3	2,6
35-49 jaar	1,9	0,4	0,6	0,2	0,0	0,2	0,5	1,2	3,5
50-64 jaar	2,0	0,4	0,6	0,2	0,0	0,2	0,6	1,5	4,2
65 jaar en ouder	2,3	0,4	0,4	0,3	0,0	0,3	0,9	1,7	5,9
vrouwen	1,8	0,7	0,3	0,1	0,1	0,2	0,4	0,8	2,9
12-19 jaar	1,3	0,5	0,1	0,1	0,4	0,1	0,1	0,3	1,5
20-34 jaar	1,6	0,7	0,3	0,1	0,0	0,1	0,3	0,7	2,3
35-49 jaar	1,8	0,8	0,3	0,1	0,0	0,1	0,5	0,8	3,1
50-64 jaar	2,5	1,0	0,4	0,2	0,0	0,2	0,7	1,1	3,9
65 jaar en ouder	2,1	0,7	0,3	0,2	0,0	0,3	0,7	1,0	3,9
1985	1,7	0,5	0,4	0,1	0,1	0,1	0,5	1,0	3,0
mannen	1,6	0,3	0,5	0,1	0,1	0,1	0,5	1,1	3,2
12-19 jaar	1,1	0,2	0,3	0,0	0,3	0,1	0,1	0,5	1,3
20-34 jaar	1,1	0,3	0,4	0,1	0,1	0,1	0,3	1,0	2,1
35-49 jaar	1,6	0,2	0,4	0,1	0,0	0,1	0,7	1,2	3,2
50-64 jaar	2,3	0,5	0,7	0,1	0,0	0,1	0,8	1,5	4,8
65 jaar en ouder	2,7	0,6	0,5	0,2	0,0	0,2	1,2	1,6	6,0
vrouwen	1,8	0,8	0,3	0,1	0,1	0,1	0,5	0,8	2,9
12-19 jaar	1,2	0,4	0,2	0,0	0,4	0,0	0,1	0,2	1,3
20-34 jaar	1,4	0,7	0,3	0,1	0,0	0,1	0,3	0,8	2,0
35-49 jaar	1,7	0,7	0,2	0,1	0,0	0,1	0,5	0,8	2,9
50-64 jaar	2,2	1,0	0,3	0,1	0,0	0,1	0,7	1,0	3,8
65 jaar en ouder	2,5	1,0	0,3	0,2	0,0	0,1	0,8	1,0	4,6

Bron: SCP, TBO'75, TBO'80 en TBO'85, n=1.309, n=2.730 en n=3.263 (gewogen resultaten)

beleidsontwikkeling openbare bibliotheken

In deze serie verschijnen handreikingen, rapporten, studies, onderzoekverslagen e.d. op uiteenlopende terreinen ten behoeve van de lokale beleidsontwikkeling van openbare bibliotheken. De serie staat onder redactie van de projectgroep Beleidsontwikkeling Openbare Bibliotheken van het NBLC-bureau.

De volgende publikaties zijn nog verkrijgbaar:

- streven van de openbare bibliotheek naar rechtszekerheid omtrent subsidiëring in een gedecentraliseerde situatie . 1984
- uitgelezen in de Schilderswijk . 1984
- modellen van samenwerkingsovereenkomsten tussen bibliotheekinstellingen . 1984
- handleiding gebruikersonderzoek . 1985
- lenen kost geld . 1985
- bezuinigingen 1984 . 1985
- openbare bibliotheek en gemeente . 1985
- sponsoring en het openbaar bibliotheekwerk . 1985
- rijksprioriteiten en openbare bibliotheek . 1985
- vervolgonderzoek effecten van bezuinigingen . 1985
- onderzoek naar het gebruik van openbare bibliotheken . 1986
- openbare bibliotheken en de herziene wet gemeenschappelijke regelingen . 1985
- een tuin in de wildernis . 1986
- mag het iets meer zijn? . 1986
- kosten van openbare bibliotheekdiensten . 1986
- subsidie- en kredietmogelijkheden voor openbare bibliotheekinstellingen . 1986
- het maken van een bijscholingsplan . 1986
- de lokale omroep en de openbare bibliotheek . 1987
- openbare bibliotheken en bevolkingsprognose . 1987
- profiteren van provinciale samenwerking . 1987
- lokale informatie online . 1987
- kosten van het innen van gebruikersbijdragen bij openbare bibliotheken . 1987
- management en bijscholing . 1987
- heeft u iets over...? . 1988
- de ordening van boeksoorten door volwassen gebruikers van openbare bibliotheken . 1988
- tussen tempel en agora . 1989
- bibliotheken pas op je tellen . 1989
- ouderen en bibliotheekbeleid . 1989